

INTERNATIONELLA
HANDELSHÖGSKOLAN
HÖGSKOLAN I JÖNKÖPING

Skuldsättningsproblematiken på marknaden för snabblån

– En granskning av proposition 2009/10:242 och dess motverkande av
skuldsättningsproblematiken kring snabblån

Magisteruppsats i affärsrätt (konsumentkrediträtt)

Författare: Per Carlson

Handledare: Daniel Hult, Jakob Heidbrink

Framläggningsdatum 2010-12-08

Jönköping december 2010

Magisteruppsats inom affärsrätt (konsumentkrediträtt)

Titel:	Skuldsättningsproblematiken på marknaden för snabblån - En granskning av proposition 2009/10:242 och dess motverkande av skuldsättningsproblematiken
Författare:	Per Carlson
Handledare:	Daniel Hult, Jakob Heidbrink
Datum:	2010-12-08
Ämnesord	sms-lån, snabblån, konsumentkredit, konsumentkreditlagen

Sammanfattning

Genom förekomsten av undantag för mindre krediter i nu gällande konsumentkreditlag (1992:830) har nya kreditinstrument i form av snabblån kunnat etablera sig på den svenska marknaden. Snabblånen, som i handeln har flera namn och benämns både korttidskrediter, sms-lån och snabbkrediter och som sågs först i Sverige under 2006, har bidragit till en överskuldsättning bland konsumenter som inte kunnat förutses. På initiativ från EU skedde, genom direktiv 2008/48 EG om konsumentkreditavtal, en harmoniseringsåtgärd för att gemenskapsinternt reglera marknaden för krediter och motverka överskuldsättningsproblematiken. Sveriges genomförande av direktivet har mynnat ut i proposition 2009/10:242 Ny konsumentkreditlag som avses träda ikraft den 1 januari 2011. Lagförslaget innebär för snabblånens vidkommande att tidigare undantag för mindre krediter, rörande kreditprövning av konsumenten och tillhandahållande av information från kreditgivaren, framledes slopas och att strängare krav således införs för kreditgivare som erbjuder snabblån. Syftet för denna framställning har varit att utreda hurvida det svenska lagförslaget kommer att motverka den skuldsättningsproblematik som föreligger på marknaden för snabblån. För att frambringa de skillnader som lagförslaget kan förväntas medföra och på så vis komma till en rättvisande slutsats har jag sökt jämföra effekterna av befintliga bestämmelser och förväntade effekter av kommande bestämmelser. Den samlade bedömning som framställningen leder till är att ett visst motverkande kommer uppnås men att lagförslaget även kan förväntas medföra en del komplikationer av mindre önskat slag.

Abstract

Through certain exceptions in the Swedish regulation on credit agreements for consumers, a new form of instrument for credits has arisen on the national market. The instrument, which is most commonly known as easy credits and was first seen on the Swedish market for consumer credits in 2006, has developed to become part of a vast problem with excessive debt incursion. In order to counteract this development and to harmonise the internal market within the EU, directive 2008/48 EC on credit agreements for consumers was introduced in 2008. In Sweden, the implementation of the directive has led to a proposition for a new regulation on credit agreements for consumers (SFS 2009/10:242 Ny konsumentkreditlag) coming into effect on the 1 January 2011. The proposition puts up stricter rules on creditors granting consumer credits in their course of business, and revokes the former exemption on information and practices preliminary to the conclusion of the credit agreement for minor credits. The purpose of this thesis has been to make clear whether or not the Swedish proposition will counteract the problem with excessive debt incursion that exists on the Swedish market for consumer credits. In order to reach the purpose and to be able to see the differences that the proposition can be expected to bring, a comparison between the effects of current regulation and expected effects of coming regulations must be made. The gathered conclusion of the thesis, after such a comparison, is that the proposition can be expected to counteract excessive debt incursion but also that a series of following consequences must be taken into account.

Förord

Uppsatsförfattandet har varit en lärorik tid av fördjupning som i allra högsta grad satt den egna analytiska förmågan på prov. Samtidigt har större delen av tiden kring författandet utgjorts av ett långdraget faktasamlade som stundom inneburit att jag ifrågasatt mina egna tankar och utgångspunkter. Som stöd i min strävan har jag funnit vänner och familj vara viktiga för att inte förlora den fokus som är avgörande för uppsatsens röda tråd och framförande. Därav ägnar jag här ett särskilt tack till min flickvän Sanna Olsson samt mina likaså uppsatsförfattande vänner Petter Bernéus och Henric Olsson. Ytterligare tack riktas till Emil Fägerwall Ödman, Gustav Gierlöf, Katarina Björnström och Kristoffer Pettersson för support utanför det dagliga arbetet. Utan Er alla hade hösten 2010 varit ett ensamt kapitel i utbildningens avslutande del. För konstruktiv kritik som bidragit till uppsatsens ökade kvalitet är jag även min handledare Daniel Hult tacksam samt handledarseminariernas deltagare Anna Gustafsson, Henrik Lindstrand och Branko Danilovic.

Innehåll

1	Inledning	2
1.1	Bakgrund.....	2
1.2	Syfte.....	3
1.3	Metod	3
1.4	Avgränsningar	5
1.5	Disposition.....	6
2	Dagens reglering av utlåningsverksamhet.....	7
2.1	Krav på kreditgivare	7
2.1.1	Registrering av finansiell verksamhet	7
2.1.2	God kreditgivningssed	7
2.1.3	Kreditprövning.....	8
2.1.4	Undantagna krediter	9
2.2	Snabblån	11
2.2.1	Snabblånens konstruktion	11
2.2.2	Marknaden för snabblån	13
2.2.3	Skuldsättningsproblematiken.....	14
2.2.4	Marknadsdomstolens ställningstagande.....	16
2.2.4.1	MD 2007:17.....	16
2.2.4.2	MD 2008:3.....	17
2.2.4.3	MD 2009:34.....	17
2.2.4.4	Sammanfattande kommentarer	18
2.3	Internationellt/Norden	18
3	Nya krav för kreditgivare som erbjuder snabblån.....	20
3.1	Direktiv 2008/8 EG	20
3.1.1	Reformbehovet	20
3.1.2	Direktivets omfattning	21
3.2	Proposition 2009/10:242	22
3.2.1	Genomförande av direktiv 2008/48 EG.....	22
3.2.2	Lagförslagets närmare bestämmelser	24
3.2.2.1	Kreditprövning	24
3.2.2.2	Information vid marknadsföring.....	25
3.2.2.3	Förhandsinformation och förklaringskyldighet	26
3.2.2.4	Ångerrätten.....	28
3.2.2.5	Sanktioner för brott	29
3.2.2.6	Tillsyn.....	31
4	Förväntade effekter av de nya kraven.....	32
4.1	Trolig utveckling av Kronofogdemyndighetens statistik	32
4.2	Ekonomiska konsekvenser.....	34
4.3	Övriga förväntningar framförda av remissinstanser.....	36
4.4	Föreslagna alternativa lösningar	37
5	Analys	41
5.1	Jämförelse mellan befintliga och förväntade effekter	41
5.2	Effekternas motverkande av skuldsättningsproblematiken.....	48
5.3	Slutsats	51
6	Reflektioner.....	52
	Källor	53

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Den senaste tidens utveckling på kreditmarknaden har fört med sig olika typer av kreditinstrument som i allt större utsträckning görs tillgängliga för konsumenter. Samtidigt som en ökad tillgänglighet medför hårdare konkurrens mellan olika kreditgivare innebär det även en större risk för att vissa konsumenter fattar förhastade beslut och ingår låneförbindelser utan möjligheter till återbetalning.¹ Snabblån är en form av kreditinstrument som lanserades i Sverige under 2006 och som växt sig starka på den svenska kreditmarknaden.²

Statistik från Kronofogdemyndigheten visar på en lavinartad ökning från 2006 och fram till första halvåret 2010 av antalet till myndigheten inkomna ärenden av överskuldsättning med grund i snabblån.³ Statistiken, vari ungdomar är överrepresenterade, tyder på att många konsumenter har svårt att hantera snabblånen och att kunskapen och medvetenheten om kreditavtalets följder är låg. Anledningen till att de kreditgivare som erbjuder snabblån har kunnat fortsätta med sin verksamhet utan ingripande från tillsynsmyndigheter som Konsumentverket och Finansinspektionen är att befogenhet för detta har saknats i lag. Snabblånen är till sin konstruktion utformade så att de faller under det så kallade bagatellkreditundantaget i konsumentkreditlagen, vilket medför att ingen kreditprövning av konsumenten idag krävs vid beviljande av ett lån. På grund av dess ofta ringa storlek undantas snabblån även från kravet på information vid marknadsföring och avtalsslut och är ett tydligt exempel på ett kreditinstrument där kreditgivare funnit en väg att nyttja undantagen i konsumentkreditlagen på ett sätt som inte avsetts av lagstiftaren. Utvecklingen på kreditmarknaden har lett till en överskuldssättning bland konsumenter där snabblånen har haft en starkt bidragande inverkan.

Med anledning av ett ökat behov av harmonisering inom EU och med anledning av skuldsättningsproblematiken på krediträttens område antogs år 2008 ett direktiv om konsumentkreditavtal.⁴ Genomförandet av direktivet medför en ökning av konsumentskyddet på den gemensamma marknaden och innebär för Sveriges del att vissa

¹ Ds 2009:67 s 60.

² Ingvarsson, "Lån i telefon - dags att reglera?" s 384.

³ KFM, "Drastisk minskning av obetalda SMS-lån" s 2.

⁴ Direktiv 2008:48 EG.

lagändringar krävs. Med viss försening har regeringen därför valt att utfärda en ny konsumentkreditlag som bygger på nu gällande konsumentkreditlag men som även innefattar bestämmelser motsvarande det som direktivet kräver.⁵ I och med ikraftträdandet av den föreslagna lagen kommer bagatellkreditundantaget och övriga undantag för mindre krediter att slopas. Frågan kvarstår dock om införandet av skärpta regler för kreditgivare av snabbblån kommer att motverka den skuldsättningsproblematik som föreligger bland konsumenter.

1.2 Syfte

Syftet med följande framställning är att utreda om införandet av den nya konsumentkreditlagen kommer att innebära att den skuldsättningsproblematik, som har sin grund i obetalda snabbblån, motverkas.

1.3 Metod

Följande framställning utgår från en, enligt flera berörda branschorganisationer och myndigheter, existerande skuldsättningsproblematik på marknaden för snabbblån med en kommande förändring i form av en ny konsumentkreditlag.⁶ För att kunna analysera området och på ett rättvisande sätt kunna dra slutsatser ur en framställning som denna krävs att effekterna av kommande förändringar i största möjliga mån söks förutsägas. Om förutsägbara effekter existerar och om motverkande av skuldsättningsproblematiken är en av dem utreds enligt min mening bäst genom att en jämförelse mellan effekter av befintlig reglering och förväntade effekter av kommande reglering görs. Genom att en sådan analys görs är det möjligt att bedöma huruvida lagförslagets syfte, att motverka överskuldsättning bland konsumenter, kommer att uppnås. Således kommer det beskrivna förfarandet att användas i den fortsatta framställningen.

Eftersom skuldsättningsproblematiken tydligast framgår av Kronofogdemyndighetens statistik kring antalet betalningsförelägganden inkomna till myndigheten på grund av snabbblån, är denna en god utgångspunkt för effekterna av befintlig reglering. Statistiken kommer i det följande att utgöra just en utgångspunkt eftersom den ger en helhetsbild av

⁵ Direktivet kräver av medlemsstaterna att dess bestämmelser ska vara genomförda senast den 1 juni 2010. Det lagförslag som följer av prop 2009/10:242 förväntas dock inte träda ikraft förrän 1 januari 2011.

⁶ Sveriges Konsumenter (Att kränga krediter till utsatta s 5), Kronofogdemyndigheten (KFM, Rapport 2007:2 s 4) och Konsumentverket (Rapport 2008:1 s 30 f) uttrycker alla denna oro.

överskudsättningsproblematiken och därmed inte kan användas för att utreda vilken effekt de enskilda reglerna har på problematiken var för sig.

Främsta källan för att utreda de bakomliggande motiven till den nya konsumentkreditlagen är dess förarbete, proposition 2009/10:242. Eftersom initiativet till den nya lagen kommer från EU nivå genom direktiv 2008:48 EG, hämtas även ledning ur direktivet för att på så sätt få motiven i propositionen att framstå i sitt rätta ljus. De bestämmelser ur propositionen som främst behandlas i uppsatsen, närmare bestämt kreditprövning, information vid marknadsföring, förhandsinformation och förklaringskyldighet, ängerrätt, sanktioner för brott och tillsyn, är de som kan förväntas ha störst genomslag på området för snabblån. Anledningen till att ett urval av bestämmelser gjorts är att propositionen får anses vara heltäckande på området för konsumentkrediter och omfattar således även kreditinstrument med liten eller obefintlig anknytning till snabblånen. De bestämmelser som granskas kommer att utgöra grunden för den jämförelse som ska leda till att framställningens syfte kan besvaras och utgör därmed grunden för den analyserande delen.

Nu gällande konsumentkreditlag används i ett jämförande syfte och för att belysa skillnader mellan dagens reglering och kommande. Praxis från Högsta domstolen brukas, om än sparsamt, för att tydliggöra de principer som utgör gällande rätt men som inte framgår direkt av lagtext. På grund av snabblånens korta existens och bristen på reglering i lag kring snabblånen finns endast liten hjälp att finna i praxis. Även förekomsten av tydliga förarbeten bidrar till att praxis således får minskat utrymme i det följande. Vissa avgöranden från Marknadsdomstolen utgör också källmaterial till denna framställning eftersom de behandlar just den typ av krediter (snabblån) som är föremål för granskning och eftersom de utgör de senaste avgörandena på området. Avgörandena tjänar sitt syfte då högre instanser ännu inte prövat frågor rörande snabblån och då praxis av högre rättskällevärde således saknas.

Det lagförslag som framlagts har lämnats på remiss till ett stort antal berörda organ och myndigheter. Remissvaren som inhämtats används i den följande framställningen som indikationer på hur marknaden kan komma att reagera och är därför betydande. Doktrin på området snabblån är sparsmakad om än existerande både vad gäller litteratur och uttalanden av värde i juridiska tidsskrifter. Detta kommer troligen av snabblånens snabba utveckling och korta existens i Sverige, och leder till att remissinstansernas yttranden blir värdefulla.

För att följa en viss kronologisk ordning görs inledningsvis en redogörelse för dagens reglering för utlåningsverksamhet där sedan snabblånen definieras och placeras in. Framställningen smalnar efter det av till att endast beröra kommande krav på kreditgivare som erbjuder snabblån med en genomgång av innebörden av de föreslagna reglerna för konsumentkrediter. För att möjliggöra en jämförelse mellan effekterna av dagens reglering och förväntade effekter efter lagförslagets ikraftträdande och för att slutligen kunna avgöra om lagförslaget kommer motverka skuldsättningsproblematiken eller ej, följer sedan en genomgång av remissinstansernas och till viss del mina egna förväntade effekter av de nya kraven. Framställningen är i denna del uppbyggd i stycken för att söka avskilja egna åsikter från andras.

Den statistik som påvisar antalet obetalda snabblån är uppdelad efter en rad tillhörighetskategorier såsom kön, ålder och inkomst.⁷ Av utrymmesskäl görs ingen sådan uppdelning utan statistik som används berör istället genomsnittskonsumerten så som den är presenterad under respektive rapport.

Snabblån, snabbkrediter, korttidskrediter och sms-lån är alla benämningar på det nya kreditinstrument som framställningen utgår ifrån.⁸ Ofta används i källmaterialet benämningen sms-lån för alla typer av sådana krediter. I det följande kommer istället benämningen snabblån att användas eftersom sms-lån missvisande antyder att sådant kreditavtal alltid ingås via telefon. Enligt min mening finns inget i källmaterialet som talar för att någon skillnad i sak avses då termen sms-lån används.

1.4 Avgränsningar

I linje med syftet för denna framställning är det relativt nya fenomenet snabblån av främsta intresse.⁹ Övriga krediter och krediter av historiskt mer vanligt slag berörs endast i syfte att belysa snabblånens funktion och konstruktion. Eftersom initiativet till harmonisering genom direktiv 2008/48 EG, och det svenska lagförslaget enligt proposition 2009/10:242, har tillkommit i ett konsumentskyddande syfte är det också konsumentträtten som är i fokus. Krediter mellan näringsidkare utelämnas därmed helt. I enlighet med framställningens syfte kommer enbart de svenska förhållandena kring konsumentkrediter, likväl som den svenska marknaden för snabblån att granskas medan paralleller till EU-

⁷ KFM, "Faktasammanställning SMS-lån, helåret 2009" s 2.

⁸ KFM, Rapport 2007:2 s 4 f.

⁹ Jfr Ingvarsson, "Lån i telefon - dags att reglera?" s 384 där SMS-lånen enligt Ingvarsson först lanserades under våren 2006.

rätten och jämförelser med nordiska länder endast utgör kompletterande moment där så krävs för att läsaren ska få en helhetsbild av påverkande faktorer. Den nya konsumentkreditlagen medför även en rad följdändringar i annan lagstiftning.¹⁰ Dessa lämnas utanför framställningen för att en mer djuplodande analys ska kunna göras av förhållandena kring snabbblånen.

I doktrin har snabbblåneföretagen kritiserats för att deras avtalsvillkor närmar sig den situation som föreligger vid ocker enligt 31 § Lag (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område (AvtL).¹¹ Den diskussionen är förvisso intressant men är inte fokus för framställningen eftersom den ligger utanför syftet med densamma.

1.5 Disposition

Följande framställning inleds med ett kapitel om Dagens reglering av utlåningsverksamhet (Kapitel 2), som behandlar kraven på kreditgivare som erbjuder snabbblån och ger en genomgång av marknaden för dessa. Nästkommande kapitel behandlar Nya krav för kreditgivare som erbjuder snabbblån (Kapitel 3), där grunden till lagförslaget redovisas och där de faktiska bestämmelser som kan förväntas ha störst inverkan på snabbblånen genomgås. I efterföljande kapitel diskuteras Förväntade effekter av de nya kraven (Kapitel 4), med en genomgång av de förväntningar som finns på marknaden för snabbblån rörande de nya reglerna och där olika remissinstansers yttranden framhålls. Framställningen avslutas sedan med en Analys (Kapitel 5) där egna tankar och ställningstaganden framgår genom jämförelser mellan effekterna av dagens reglering och förväntade effekter efter lagförslagets ikraftträdande. För den fördjupat intresserade läsaren återfinns under uppsatsens sista del, ytterligare personliga Reflektioner kring snabbblån vilka ligger utanför syftet för framställningen men som utgör närliggande intressanta områden.

¹⁰ Se prop 2009/10:242 med exempelvis; Förslag till lag om ändring i marknadsföringslagen (2008:486), Förslag till lag om ändring i distans- och hemförsäljningslagen (2005:59) och Förslag till lag om ändring i lagen (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse.

¹¹ Martinsson, "Lån i telefon - dags att hantera det vi har?" s 246 f.

2 Dagens reglering av utlåningsverksamhet

2.1 Krav på kreditgivare

2.1.1 Registrering av finansiell verksamhet

Den som bedriver yrkesmässig verksamhet som huvudsakligen består i att lämna och förmedla krediter eller medverka vid finansiering ska enligt 2 § lag (1996:1006) om anmälningsplikt avseende viss finansiell verksamhet (LAFV) anmäla verksamheten för tillstånd hos Finansinspektionen. En kreditgivare som bedriver anmälningspliktig verksamhet men som inte registrerat detta kan enligt 8 § LAFV föreläggas av Finansinspektionen att göra en sådan anmälan. Rättar sig inte kreditgivaren efter förelägandet har Finansinspektionen enligt 11 § samma lag rätt att lägga om upphörande av verksamheten vilket i likhet med föreläggande om anmälan kan förenas med vite. Registreringen innebär dock endast att Finansinspektionen kan övervaka och årligen utföra en kontroll över ägarkretsen för kreditgivarföretaget, och har enligt lagens 4 § som främsta syfte att förhindra penningtvätt och finansiering av terrorism. Därmed innebär bestämmelserna om tillståndspliktig verksamhet ingen egentlig tillsyn över hur kreditverksamheten bedrivs i övrigt.¹² Inte heller finns det idag någon möjlighet för Finansinspektionen att ingripa mot kreditgivare och olämpliga beteenden bland dessa som inte rör penningtvätt eller finansiering av terrorism. Finansinspektionens möjligheter att ingripa mot mer generella brister i den finansiella verksamheten, som otillräcklig kreditgranskning och marknadsföringsmässiga fel, följer istället av Lag (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse (LBF) och Marknadsföringslagen (2008:486 härnäst MFL).

2.1.2 God kreditgivningssed

En kreditgivare som tillhandhåller krediter till konsumenter ska iaktta god kreditgivningssed. Principen, som genom 5 § konsumentkreditlagen (1992:830 härnäst KKrL) är lagfäst, ålägger kreditgivaren att agera omdömesgillt och ansvarsfullt gentemot konsumenten såväl inför ett kreditavtal som under den tid avtalet löper.¹³ I begreppet ligger även, enligt förarbetena till nu gällande konsumentkreditlag,¹⁴ att söka medverka till att konsumenter inte skuldsätter sig i alltför stor utsträckning i förhållande till den privata

¹² Jfr Ingvarsson, "Lån i telefon - dags att reglera?" s 393.

¹³ Prop 1991/92:83 s 106.

¹⁴ A prop s 106.

inkomsten och övriga ekonomiska förhållanden.¹⁵ God kreditgivningssed innebär vidare att vissa krav ställs på marknadsföringen av krediter vilket framgår genom 5-8 §§ KKrL med hänvisning till MFL och framförallt den senare lagens 5-6 §§. Kraven får enligt förarbetena till KKrL anses innefatta kreditgivarens skyldighet att marknadsföra erbjudna krediter med viss återhållsamhet och måttfullhet samt att inte missleda konsumenten i fråga om kreditens ekonomiska konsekvenser.¹⁶ Kravet på god kreditgivningssed innebär i förlängningen att marknadsföringen ska hållas neutral och saklig samt att information tillhandahålls på ett rättvisande sätt.¹⁷

God kreditgivningssed är inget statiskt förhållande mellan konsument och kreditgivare utan är något som kan förändras med tiden.¹⁸ Tillgången på krediter, kredittagarens person och avtalsvillkoren i det enskilda fallet är alla kringliggande omständigheter som påverkar bedömningen av hur god kreditgivning lämpligen genomförs.¹⁹ Det bör därmed finnas ett visst utrymme för ändringar över tid i begreppets innebörd som är nödvändiga för att utveckla kraven på kreditgivningssed i samma takt som utvecklingen av nya kreditinstrument. I praktiken ställs ofta kravet om god kreditgivningssed på sin spets då kreditgivaren, såvida denne inte har särskild anledning till att förutsätta konsumentens betalningsduglighet, ska göra en kreditprövning för att säkerställa konsumentens återbetalningsförmåga.²⁰

2.1.3 Kreditprövning

Innan en kreditgivare kan bevilja ett lån måste enligt huvudregeln i 8 Kap 1 § LBF en prövning göras för att avgöra om låntagaren är ekonomiskt kapabel att fullgöra kreditavtalet. Vid en sådan bedömning ska kreditgivaren samla in uppgifter om konsumenten, utifrån uppgifterna beräkna konsumentens betalningsförmåga och med ledning av den beräkningen avgöra om den sökta krediten ska beviljas eller avslås.²¹ Endast om den senare frågan kan besvaras jakande får sådan kredit lämnas. Kreditprövningen ska vidare enligt 8 Kap 2 § LBF "... vara organiserad så att den som fattar beslut i ett ärende har tillräckligt beslutsunderlag för att bedöma risken med att bevilja krediten." För att säkerställa att en

¹⁵ A prop s 107.

¹⁶ A prop s 107, för kraven på måttfull och återhållsam marknadsföring se Konsumentverket, KOVFS 2004:6 avsnitt 2.3.3.

¹⁷ A prop s 107.

¹⁸ A prop s 107.

¹⁹ A prop s 107.

²⁰ Undantag från kreditprövning erkänns dock idag kreditgivare som erbjuder så kallade bagatellkrediter enligt 5 a § KKrL, se utförligare diskussion under avsnitt 2.1.4 nedan.

²¹ Prop 2009/10:242 s 100.

kreditprövning faktiskt görs och att den utförs med tillförlitlig noggrannhet finns i 3 § samma lag ett dokumentationskrav vilket möjliggör för Finansinspektionen att följa ett kreditärendes hantering. Konsumenten har även ett berättigat anspråk på information varvid kreditgivaren, för att tillmötesgå ett sådant anspråk, bör upplysa konsumenten om vad prövningen innebär och på vilket sätt den sker. Sådan information innefattar även att underrätta konsumenten om utfallet av kreditprövningen samt skälen till varför en kredit nekas.²²

Bestämmelserna i LBF uppställer krav på näringsidkare som avser att bedriva kredit- och utlåningsverksamhet men nämner ingenting om förhållandet gentemot konsument. För kreditavtal som sluts med konsumenter finns, i konsumentskyddande syfte, ytterligare bestämmelser i KKrL. Motsvarigheten till bestämmelserna om kreditprövning återfinns i lagens 5 a § som uppställer såväl kraven som undantagen för när och på vilket sätt en kreditprövning ska utföras.

2.1.4 Undantagna krediter

Tillsynes är kraven på kreditprövning väl reglerade genom såväl konsumentkreditlagen som lagen om bank- och finansieringsrörelse. Bestämmelserna för att få bedriva kredit- och utlåningsverksamhet gäller dock enligt 1 Kap 1 § LBF endast för de kreditgivare som omfattas av den nämnda lagen, d v s bank- eller finansieringsrörelser. De kreditgivare som erbjuder snabbblån och andra mindre krediter faller varken under definitionen för bankrörelse under 1 Kap 3 § LBF eller under definitionen för finansieringsrörelse under 1 Kap 4 § LBF eftersom företagen oftast sysslar med enbart utlåning.²³ Dagens reglering innebär att utlåningsverksamhet i sig inte är tillståndspliktig och att krav på tillstånd och möjligheten till statlig tillsyn istället uppstår först då utlåning kombineras med inlåning.²⁴ Kontrollen av snabbblåneföretagens kreditverksamhet är, vilket tydligare kommer att framgå efter genomgången av snabbblånets konstruktion under 2.2.1 nedan, därmed i det närmaste obefintlig.²⁵ Eftersom snabbblån ofta riktar sig mot konsumenter och erbjuds av näringsidkare i dennes yrkesmässiga verksamhet, blir visserligen bestämmelserna i KKrL

²² Prop 1991/92:83 s 107.

²³ Jfr Ingvarsson, "Lån i telefon - dags att reglera?" s 393.

²⁴ FI, Rapport 2009/10 s 68, anmälningsplikten enligt 2 § LAFV kvarstår dock för samtliga näringsidkare som yrkesmässigt förmedlar krediter.

²⁵ Bortsett från Finansinspektionens övervakning av ägarkretsen och motverkande av penningtvätt och finansiering av terrorism enligt 4 § Lag (1996:1006) om anmälningsplikt avseende viss finansiell verksamhet.

tillämpliga enligt lagens första paragraf.²⁶ Den praktiskt viktigaste bestämmelsen ur konsumentkyddande synpunkt är lagens 5 a § om krav på kreditprövning. Paragrafen anger tre situationer då kreditprövning inte är ett krav. Dessa undantag förhindrar per definition tillsyn över kreditinstrument som omfattas av undantagen.

Enligt andra stycket 5 a § KKrL behöver ingen kreditprövning göras om kreditgivaren har välgrundad anledning att utgå från att konsumenten har ekonomiska förutsättningar att fullgöra kreditavtalet. Ett exempel på en sådan situation är då kreditgivaren har personlig kännedom om konsumenten som gör att tillräckliga slutsatser kan dras om förutsättningarna för att klara återbetalningen av krediten.²⁷ Även kreditgivarens kännedom om konsumentens förmögenhet eller konsumentens möjlighet att ställa säkerhet för en kredit är enligt förarbetena till KKrL skäl som talar för att en formell kreditprövning inte behövs.²⁸

I tredje stycket 5 a § KKrL undantas även så kallade engångskrediter, där kredittiden är högst tre månader och kreditbeloppet ska återbetalas på en gång. Tanken med engångskrediterna är att underlätta för köp av varor och betalning av tjänster där konsumenten ges visst betalningsansånd.²⁹ Ett annat namn för sådana krediter är fakturakrediter vilket kommer av att återbetalningen oftast sker efter sedvanlig fakturering med 30 dagars kreditansånd.³⁰ Utmärkande för fakturakrediter är att kredittiden oftast är förhållandevis kort, att krediten återbetalas på en gång samt att det normalt rör sig om engångskrediter.³¹ Undantaget introducerades för att underlätta för köp med betalning via faktura men träffar rent principiellt även snabbblån såsom lånevillkoren utformas.³² Den bedömning som gjordes i förarbetena till nu gällande konsumentkreditlag av krediter som uppfyllde dessa kriterier var att risken presumerades vara liten för att en sådan kredit skulle medverka till att konsumenten skuldsätter sig i alltför stor utsträckning.³³

Slutligen görs i 5 a § KKrL ett undantag från kreditprövning för krediter som lämnas för mindre belopp (bagatellkreditundantaget). Även här har bedömningen varit att risken för

²⁶ Ingvarsson, "Lån i telefon - dags att reglera?" s 393.

²⁷ Prop 2002/03:139 s 587.

²⁸ A prop s 587 se dock även KOVFS 2004:6 där Konsumentverket menar att ställd säkerhet inte är skäl nog att underlåta kreditprövning.

²⁹ A prop s 587.

³⁰ A prop s 587.

³¹ A prop s 587.

³² För syftet med undantaget se a prop s 587, för kopplingen till snabbblån se Ingvarsson, "Lån i telefon - dags att reglera?" s 385.

³³ A prop s 587.

att krediter under ett visst belopp medverkar till konsumentens överskudsättning är liten.³⁴ Bedömningen av hur stort kreditbeloppet får vara utan att riskera att hamna utanför undantaget har lämnats till rättstillämpningen.³⁵ I brist på vägledande praxis runt begreppet ”mindre belopp” anger dock Konsumentverket i sina allmänna råd om konsumentkrediter att en kredit som utgör ett mindre belopp bör anses uppgå till högst 1/10 av prisbasbeloppet enligt lagen (1992:381) om allmän försäkring.³⁶ Snabblånens konstruktion och ofta ringa storlek till belopp gör att även detta undantag blir tillämpligt.³⁷ Motsvarande undantag för mindre krediter görs även för krav på tillhandahavande av information enligt 6 § 3 st KKrL och för formkrav på avtalets ingående enligt 9 § KKrL. Undantagen gör att tillsyn inte kan ske av de kreditinstrument som faller härunder.

2.2 Snabblån

2.2.1 Snabblånens konstruktion

De gemensamma karaktäristiska drag som snabblånen uppvisar är en hög effektiv ränta, en kort löptid och en lättillgänglighet som marknaden inte sett tidigare.³⁸ Att krediten ofta beviljas utan någon form av ställd säkerhet är ytterligare ett kännetecken.³⁹ Krediter på mindre belopp med liknande förutsättningar har tidigare förmedlats till konsumenter genom betal- eller kreditkort men sedan ett par år tillbaka finns nu alltså en möjlighet till kredit utan krav på något varaktigt kreditförhållande, d v s snabblånen är ofta engångskrediter.⁴⁰

Kredittiden för snabblån varierar men ligger vanligen runt 30 dagar.⁴¹ Kreditbeloppet uppgår oftast till maximalt 3000 kronor vilket gör att krediterna är undantagna kreditprövning enligt bagatellkreditundantaget i 5 a § 3 st KKrL.⁴² Eftersom definitionen av en bagatellkredit enligt Konsumentverkets bedömning uppgår till 1/10 av gällande prisbasbelopp, skulle krediter idag ändå upp till 4 240 kronor kunna godkännas såsom undantagna från kravet på kreditprövning.⁴³

³⁴ A prop s 587.

³⁵ A prop s 587 f.

³⁶ Konsumentverket, KOVFS 2004:6 avsnitt 2.2.2.

³⁷ Jfr Ingvarsson, ”Lån i telefon - dags att reglera?” s 385.

³⁸ A a s 384.

³⁹ Prop 2009/10:242 s 33.

⁴⁰ KFM, Rapport 2007:2 s 5.

⁴¹ Ingvarsson, ”Lån i telefon - dags att reglera?” s 385.

⁴² Prop 2009/10:242 s 33 samt diskussionen ovan under avsnitt 2.1.4.

⁴³ För 2010 års beräknade prisbasbelopp se <http://www.sweden.gov.se/sb/d/2388/a/69848>.

Snabblånens konstruktion med korta löptider och kreditgivarnas specialisering på utlåning gör även att den verksamhet som snabblåneföretagen bedriver inte är tillståndspliktig utan endast kräver registrering hos Finansinspektionen.⁴⁴ Förmedlingen av snabblånen sker ofta via internet eller telefon och det mest utmärkande för typen av kredit är dess lättillgänglighet genom snabb ansökning, beviljning och utbetalning.⁴⁵ Förmedlingen via telefon och internet gör att kreditföretagen har mycket lite eller ingen information alls om den konsument som är avtalspart i kreditavtalet.⁴⁶ Vissa av de företag som sysslar med snabblån uppger att någon form av kontroll av konsumentens återbetalningsförmåga görs innan en kredit beviljas men eftersom företagen är undantagna Finansinspektionens tillsyn är övervakningen av detta komplicerad.⁴⁷ Då ett av snabblånens karaktäristiska drag är snabbheten och enkelheten i att lyfta ett lån är det enligt Sveriges Konsumenter tveksamt vilken kreditprövning som kan göras på den korta tid som förflyter mellan ansökan och beviljad kredit.⁴⁸

Kreditgivarna beskriver ofta snabblånen som räntefria i sin marknadsföring och tar istället ut någon form av avgift för lånat belopp.⁴⁹ Avgiften varierar sedan med storleken på krediten med en högre avgift för stora krediter än för små och ersätter på så vis en löpande ränta.⁵⁰ Ett lån på 1 000 kronor kan, enligt en undersökning gjord av Sveriges Konsumenter 2008, kosta allt mellan 200 till 550 kronor exklusive eventuella avgifter för sms och ansökan. Snabblånens effektiva ränta beräknandes i undersökningen ligger på mellan 792 till 18 228 procent.⁵¹ Även benämningen på avgiften för lånat belopp skiftar de olika kreditföretagen emellan och termer som administrationskostnad, administrationsavgift, handläggningskostnad och uppläggningsavgift finns representerade hos de olika företagen för den prestation som krävs av konsumenten.⁵² Utöver kostnaden för krediten tillkommer ofta även en sms-avgift på ca 10 – 30 kronor.⁵³

⁴⁴ Se avsnitt 2.1.1 ovan.

⁴⁵ KFM, Rapport 2007:2 s 4 f.

⁴⁶ Jfr Ingvarsson, "Lån i telefon - dags att reglera?"

⁴⁷ KFM, Rapport 2007:2 s 5.

⁴⁸ Sveriges Konsumenter, "Att kränga krediter till utsatta" s 7.

⁴⁹ Ingvarsson, "Lån i telefon - dags att reglera?" s 385.

⁵⁰ KFM, Rapport 2007:2 s 5 samt Ingvarsson, "Lån i telefon - dags att reglera?" s 386.

⁵¹ Sveriges Konsumenter, "Att kränga krediter till utsatta" s 7.

⁵² KFM, Rapport 2007:2 s 5.

⁵³ KFM, Rapport 2007:2 s 6.

2.2.2 Marknaden för snabblån

Under hela 2000-talet har möjligheterna att finansiera konsumtion ökat.⁵⁴ Konsumenten har inte bara fått bättre tillgång till sina egna pengar genom ett utökat antal uttagsautomater, banktjänster via internet och telefon eller genom acceptansen för betal- och kreditkort hos alltfler försäljare. Även möjligheterna att konsumera med hjälp av lånade pengar har ökat, inte minst genom kredit- och avbetalningsköp.⁵⁵ Kreditmarknaden har, genom behovet av finansiering för konsumtion, fått uppleva en rad nya kreditinstrument där snabblånen verkar ha etablerat sig som ett av dessa.⁵⁶ Behovet av finansiering gör att alltfler nya kreditgivare slår sig in på den svenska marknaden och konkurrerar om att få erbjuda konsumenterna sina krediter.⁵⁷ Samtidigt står sig traditionella banker väl i konkurrensen enligt en kartläggning som genomförts av Kronofogdemyndigheten.⁵⁸

För de allra flesta produkter gäller att en näringsidkares målsättning är att sälja så mycket som möjligt. För lån finns dock ofta en intressegemenskap mellan kreditgivare och kredittagare i att kredittagaren bara bör låna så mycket som denne klarar av att betala tillbaka.⁵⁹ Skulle kredittagaren brista i sin återbetalningsförmåga, riskerar kreditgivaren att stå utan återbetalning av lånet, vilket gällande främst större lån kan vara ödesdigert för båda parter. För mindre lån, varibland snabblånen räknas, behöver bristande återbetalningsförmåga inte vara ett problem för kreditgivaren.⁶⁰ Denne kan istället kompensera riskerna med lånet genom att ta ut en hög ränta eller avgift eftersom den stora majoriteten av kredittagare kommer att klara återbetalningen enligt kreditavtalet. Den intressegemenskap som vanligen föreligger vid lån finns med andra ord inte rörande snabblån.

Kronofogdemyndigheten, som i en rapport från 2008 intygar att lånen till konsumtion har ökat trots flera års god konjunktur, menar att en förklaring till det ökade antalet beviljade krediter är de senaste årens historiskt låga ränteläge.⁶¹ Lånen för konsumtion är enligt

⁵⁴ KFM, Rapport 2008:3 s 18.

⁵⁵ A st.

⁵⁶ Ingvarsson, "Lån i telefon – dags att reglera" s 1 samt Sveriges Konsumenter, "Att kränga krediter till utsatta" s 7 där Sveriges Konsumenter uppmärksammar möjligheten att "hyra pengar" som ett tecken på att kreditgivare hela tiden hittar nya sätt att erbjuda konsumenter krediter.

⁵⁷ Sveriges Konsumenter, "Att kränga krediter till utsatta" s 7.

⁵⁸ KFM, Rapport 2008 s 18.

⁵⁹ FI, Rapport 2009/10 s 66.

⁶⁰ A st.

⁶¹ KFM, Rapport 2008 s 19.

statistiken vanligast i åldersgruppen 20-29 år samt hos ensamstående i yrkesverksam ålder. Både lån med ställd säkerhet, ofta i form av en fastighet, och så kallade blanco-lån utan ställd säkerhet ökar.⁶² Det ökade antalet beviljade krediter leder oundvikligen till ett ökat antal kredittagare som inte förmår fullgöra sina åtaganden. Företagen som erbjuder konsumenterna snabblån har kritiserats för att utföra en otillräcklig kreditprövning av sina kunder vilket i flera fall resulterat i en oförmåga att betala krediten och i förlängningen i betalningsföreläggande hos Kronofogdemyndigheten.⁶³ Enligt en artikel i tidningen Expressen från 2009 är verksamheten som kreditgivare av snabblån bedriver vidare mycket lönsam och flera av kreditgivarna går med miljonvinster.⁶⁴ Med hänsyn till artikelns relativt låga rättskällevärde dras dock inte alltför stora slutsatser av det sagda.

2.2.3 Skuldsättningsproblematiken

Mycket av utvecklingen på kreditmarknaden är positiv. Lättillgängligheten av krediter ökar möjligheterna för konsumenter att fördela sina tillgångar och investera när rätt tillfälle ges, utan att vara hindrad av vad som finns på kontot just för tillfället. De ökade möjligheterna ställer dock krav på konsumenten att vara medveten och vaksam för att undvika att ingå ofördelaktiga avtal.⁶⁵ Kreditmarknaden kräver idag av konsumenten att noga väga behov mot ekonomiska förutsättningar för att upprätthålla den egna privatekonomin även på längre sikt.⁶⁶

På grund av snabblånens ofta ringa storlek leder ett snabblån allena sällan till överskuldsättning.⁶⁷ Enligt Sveriges Konsumenter tar dock de personer som har ett snabblån, ofta ytterligare ett för att klara återbetalningen och så vidare.⁶⁸ Trots att flera av snabblåneföretagen uppger att en kund inte kan ha mer än ett lån åt gången, hindrar inte detta att samma person tar motsvarande lån hos någon konkurrent.⁶⁹ Det innebär att en person i dagens läge kan beviljas uppemot 30 stycken snabblån utan vare sig säkerhet eller möjlighet till återbetalning.⁷⁰ Sveriges Konsumenter har sett en tendens till att de personer som är skuldsatta på grund av obetalda snabblån, ofta har ytterligare skulder efter utebliven

⁶² Sveriges Konsumenter, "Att kränga krediter till utsatta" s 7.

⁶³ Ingvarsson, "Lån i telefon - dags att reglera?" s 385.

⁶⁴ Sveriges Konsumenter, "Att kränga krediter till utsatta" s 22 med hänvisning till artikeln "Heidi ett offer – för snabba lån" i Expressen, <http://www.expressen.se/Nyheter/1.1684646/heidi-ett-offer-for-snabba-lan>.

⁶⁵ KFM, Rapport 2008:3 s 20.

⁶⁶ A st.

⁶⁷ Se avsnitt 2.2.1 ovan.

⁶⁸ Sveriges Konsumenter, "Att kränga krediter till utsatta" s 8.

⁶⁹ KFM, Rapport 2007:2 s 6.

⁷⁰ Sveriges Konsumenter, "Att kränga krediter till utsatta" s 7 där antalet kreditgivare som erbjuder snabblån vid tiden för författandet uppges vara ca 30 st.

betalning av hyra, el, parkeringsböter, telefoni o s v.⁷¹ Faktum är att ca 60 procent av de ärenden som berör obetalda snabblån avser personer med tidigare registrerade skulder hos Kronofogdemyndigheten. Myndigheten bedömer att ca tio procent av alla snabblån leder till betalningsanmärkningar.⁷² En sådan kombination av skulder kan endast uppstå då de olika kreditgivarna utför otillräckliga kreditprövningar och kan leda till ödesdigra följder för den enskilde.

Sedan snabblånen lanserades under 2006 har Kronofogdemyndigheten fört statistik över antalet betalningsförelägganden som inkommit på grund av dessa. Under första halvåret 2006 tog Kronofogdemyndigheten emot ca 1 400 sådana ansökningar. Siffran ökade sedan lavinartat under både 2007 och 2008 och för helåret 2009 hade 46 531 ansökningar inkommit, med en trend som pekade på en fortsatt ökning.⁷³ Under första halvåret 2010 kom sedan ett trendbrott. Kronofogdemyndigheten meddelar i en rapport från den 25 augusti i år att en minskning har skett med hela 32 procent.⁷⁴ Någon enskild förklaring ges inte till förändringen men myndigheten pekar i ett pressmeddelande från 1 september 2010 på den förbättrade konjunkturen, en självsanering av marknaden inför kommande regeländringar och Konsumentverkets uppföljning av Marknadsdomstolens domar som inverkan faktorer.⁷⁵ Enligt statistiken inkom dock fortfarande drygt 15 000 ansökningar under första halvåret 2010. Håller inte den minskande trenden i sig innebär det att mer än 30 000 personer hamnar i betalningssvårigheter innan året är slut med snabblån som en starkt bidragande orsak. Det ska även tilläggas att alla snabblåneföretag inte är medräknade i Kronofogdemyndighetens statistik.⁷⁶ Anledningen till detta är att vissa kreditgivare överlåter sina betalningsanspråk till inkassoföretag som i sin tur ansöker om betalningsföreläggande utan att ange vari grunden till anspråket ligger.

Statistiken hos kronofogden tyder på att konsumenternas möjligheter eller förmåga att hantera den nya formen av kreditinstrument är otillräcklig. Samtidigt som kontrollen över den egna ekonomin tillfaller individen själv och ingen annan, är det tydligt att de snabba förändringarna på marknaden och förekomsten av nya kreditinstrument är en viktig del av

⁷¹ Sveriges Konsumenter, "Att kränga krediter till utsatta" s 8.

⁷² FI, Rapport 2009/10 s 69.

⁷³ KFM, "Faktasammanställning SMS-lån, helåret 2009" s 2.

⁷⁴ KFM, "Drastisk minskning av obetalda sms-lån" s 1.

⁷⁵ <http://www.kronofogden.se/nyheterpressrum/presstjanst/pressmeddelanden/2010/pressmeddelanden/drastiskminskningavobetaldasmslan.5.1a098b721295c544e1f800011993.html>.

⁷⁶ KFM, Rapport 2007:2 s 7.

förklaringen till det höga antalet skuldsatta konsumenter.⁷⁷

2.2.4 Marknadsdomstolens ställningstagande

2.2.4.1 MD 2007:17

I målet MD 2007:17 mellan Konsumentombudsmannen och Mobillån Sverige AB ville Konsumentombudsmannen förmå domstolen att ålägga Mobillån Sverige AB att enligt 6 § 1 st KKrL redovisa den effektiva räntan för sina snabblån. Konsumentombudsmannen menade, trots förekomsten av ett explicit undantag i 3 st samma paragraf, att den aktuella informationen var av särskild betydelse ur konsumentsynpunkt och att ett åläggande därför kunde meddelas. Marknadsdomstolen fastslog dock att skyldigheten enligt 6 § KKrL uttryckligen inte gäller för så kallade fristående krediter, d v s krediter som inte har ett direkt samband med köp, om kreditbeloppet uppgår till maximalt 1 500 kronor eller om krediten ska återbetalas inom tre månader. Domstolens motivering var att det av formella skäl inte var möjligt att utvidga det informationskrav som redan finns i 6 § 3 st KKrL. Ett krav på att Mobillån Sverige AB skulle redovisa kreditkostnad och kredittid skulle enligt domstolen även strida mot motiven för konsumentkreditlagen enligt dess förarbeten.⁷⁸ Eftersom den sorts kredit som Mobillån Sverige AB erbjöd var en ny företeelse på marknaden uteslöt dock inte Marknadsdomstolen behovet av en utvidgning av informationskravet i 6 § KKrL. En sådan utvidgning ansågs dock i första hand ankomma på lagstiftaren.

Vid sin marknadsföring hade Mobillån Sverige AB i såväl TV, radio som på sin webbplats framhållit att krediterna var en snabb och bekväm möjlighet att lösa ekonomiska problem. Reklamen i radio, som av Marknadsdomstolen bedömdes strida mot god kreditgivningssed, ansågs även vara otillbörlig enligt marknadsföringslagen eftersom snabbheten var ett avgörande argument i förhållande till övriga kreditvillkor. För att ett förbud mot fortsatt marknadsföring ska meddelas krävs enligt domstolen att krediten i fråga framställs som en helt bekymmerfri lösning på ekonomiska bekymmer eller lockar kunden till oöverbägda avtalslut. Därmed måste snabbhetsargumentet framhållas på ett "... betydligt mer påträngande sätt." än det som ansågs vara fallet för reklamen i TV och på företagets webbplats.⁷⁹

⁷⁷ KFM, Rapport 2008:3 s 21.

⁷⁸ Marknadsdomstolen hänvisar i sitt avgörande till prop 1991/92:83 s 42 f.

⁷⁹ I TV-reklamen ansågs inte snabbheten vara tillräckligt framträdande för att anses strida mot god kreditgivningssed eftersom övriga kreditvillkor gavs motsvarande utrymme. Reklamen på företagets webbplats ansågs inte framhålla kreditens snabbhet på ett tillräckligt påträngande sätt eftersom webbplatsen gav uttömmande information om krediten och inte lockade till oöverlagda beslut.

2.2.4.2 MD 2008:3

I målet, som även denna gång rörde Konsumentombudsmannen mot Mobillån Sverige AB, beslöt Marknadsdomstolen i enlighet med 12 § KKrL att förbjuda Mobillån Sverige AB att ta ut särskilda avgifter som överstiger kostnaderna för krediten. Bestämmelsen, som innebär att särskilda kostnader får tas ut för en kredit endast om de är en direkt kostnad för just den krediten, motiveras i förarbetena till nu gällande konsumentkreditlag med att bedömningen av den verkliga kostnaden för en kredit och jämförelser med andra krediter bör underlättas.⁸⁰

Enligt domstolen är det endast kreditgivaren som har översikt över de kostnader som förknippas med verksamheten och det ansågs därför naturligt att det ålåg Mobillån Sverige AB att visa att avgifterna för krediten inte översteg kostnaderna för densamma. De avgifter som Mobillån Sverige AB tog ut var kopplade direkt till kreditbeloppet och ökade med kreditbeloppets storlek. Företaget förmådde dock inte visa att avgiften endast utgjorde hanterings- eller uppläggningskostnader för krediten i enlighet med Marknadsdomstolens tolkning av 12 § KKrL och förbjöds därmed att fortsättningsvis ta ut sådana avgifter. De avgifter Mobillån Sverige AB tog ut för ansökan via sms ansågs dock utgöra så kallade styravgifter, och därmed falla utanför 12 § tillämpningsområde eftersom möjligheten fanns att ansöka om samma kredit via företagets webbplats.

2.2.4.3 MD 2009:34

I målet mellan Konsumentombudsmannen och Ferratum AB fortsätter Marknadsdomstolen sin argumentation från MD 2008:3 och definierar de avgifter som är tillåtna och icke tillåtna att ta ut vid kreditgivning istället för ränta enligt 12 § KKrL. De avgifter Ferratum AB tog ut för sina krediter hänförde sig dels till lånat belopp och dels till antalet lån i företaget och ersatte på så vis sedvanlig ränta. Ferratum menade att eftersom företaget endast erbjöd en sorts kredit var samtliga företagets kostnader hänförliga till den krediten. Marknadsdomstolen konstaterar här att det saknas direkta bestämmelser om vilka typer av kostnader som anses utgöra kostnader för krediten men fastslår att ett företags verksamhet inte kan tillåtas vara helt avgiftsfinansierad utan att strida mot syftet med 12 § KKrL att begränsa kreditgivarens möjligheter att ersätta ränta med avgift.⁸¹ I domskälen uttalar Marknadsdomstolen avslutningsvis följande:

⁸⁰ Prop 1991/92:83 s 53 ff.

⁸¹ För syftet med 12 § KKrL hänvisar Marknadsdomstolen till prop s 53 ff.

Sammanfattningsvis anser Marknadsdomstolen att Ferratum inte har rätt att ta ut avgifter avseende följande kostnader: marknadsföring, kreditförluster, kontorslokal samt upplåning. Ferratum har inte heller rätt att ta ut avgifter avseende följande kostnader om de inte avser en kostnad för just den ifrågasatta krediten: personal, sms, telefoni eller datakommunikation, scoring (kreditprövning) samt fakturering. Slutligen har Ferratum inte rätt att generera bolaget vinst genom att ta ut avgifter.⁸²

2.2.4.4 Sammanfattande kommentarer

Genom domarna i MD 2007:17, MD 2008:3 och MD 2009:34 ställer Marknadsdomstolen upp ett ramverk av förhållningsregler som inte prövats tidigare. För att inte riskera vitessanktionerade verksamhetsförbud måste snabblåneföretagen numera vara noggranna i sin marknadsföring och överväga de avgifter som tas ut av konsumenterna. De principer som går att utläsa ur domarna är flera. Marknadsföringen av snabblånen måste, för att följa god kreditgivningssed, vara måttfull och inte locka konsumenten till oöverlagda beslut. Snabbheten med krediterna får inte heller framhävas så att lånen framstår som bekymmerslösa möjligheter att lösa ekonomiska problem. Möjligheten för snabblåneföretagen att ta ut avgifter istället för ränta har minskat. Marknadsdomstolen är i MD 2009:34 ytterst specifik beträffande de hanterings- och uppläggningskostnader som är tillåtna att ta ut som avgifter istället för ränta och fastslår att kreditgivare inte kan tillåtas vara helt avgiftsfinansierade. Eftersom kreditgivaren är ensam om att ha full översikt över de kostnader som kan förknippas med krediten är det upp till denne att bevisa sambandet mellan kostnaden och den beviljade krediten. Avgifter som tas ut får inte generera företaget någon vinst.

2.3 Internationellt/Norden

I promemorian "Att kränga krediter till utsatta – en studie om snabblån" som är framtagen av Sveriges Konsumenter, uppges vissa förhållanden kring snabblån i andra länder.⁸³ Vid introduktionen i Sverige under 2006 existerade snabblånen redan i Finland.⁸⁴ I övriga nordnorden har däremot kreditformen inte uppnått samma framgång.⁸⁵ I Norge uppges den norska lagen om penningtvätt ha förhindrat snabblånen utveckling medan danskarna har nått en överrensning mellan myndigheter och branschorgan om vissa spelregler för snabblån vilka motverkar överskuldssättningsproblem. I USA och England, konstaterar

⁸² MD 2009:34 andra stycket från slutet.

⁸³ Sveriges Konsumenter, "Att kränga krediter till utsatta" s 13.

⁸⁴ Se utförligare diskussion under avsnitt 4.4 nedan.

⁸⁵ A st.

Sveriges Konsumenter, finns inga problem med snabbån. Istället finns en annan typ av kreditinstrument, pay-day-loans, där kreditgivaren enligt avtalet får tillgång till konsumentens lönekonto och vid löneutbetalning återtar den lånade summan.⁸⁶

I propositionen till den föreslagna konsumentkreditlagen anges att det, mot bakgrund av den omfattande gränsöverskridande verksamhet som förekommer mellan de nordiska länderna, är av värde att ägna uppmärksamhet åt hur övriga nordiska länder genomför det direktiv som föregår propositionen.⁸⁷ Konsumentombudsmännen från de nordiska länderna inledde i motsvarande syfte ett samarbete för att på ett effektivare sätt komma tillrätta med skuldsättningsproblematiken kring snabbån.⁸⁸ De gemensamma åtgärder som inletts omfattar bland annat ett gemensamt arbete i enskilda ärenden, utbyte av idéer och identifiering av lagändringar som kan behövas.⁸⁹ Genom gemensamma aktioner ökar enligt Konsumentverket möjligheterna att stärka konsumentens ställning på marknaden och komma tillrätta med problemen kring snabbån.⁹⁰

⁸⁶ Sveriges Konsumenter, "Att kränga krediter till utsatta" s 13.

⁸⁷ Prop 2009/10:242 s 33.

⁸⁸ <http://www.Konsumentverket.se/Nyheter/Pressmeddelanden/Pressmeddelanden-2008/Nordisk-satsning-mot-problemen-med-sms-lan/>.

⁸⁹ <http://www.Konsumentverket.se/Nyheter/Pressmeddelanden/Pressmeddelanden-2008/Nordisk-satsning-mot-problemen-med-sms-lan/>.

⁹⁰ <http://www.Konsumentverket.se/Nyheter/Pressmeddelanden/Pressmeddelanden-2008/Nordisk-satsning-mot-problemen-med-sms-lan/>.

3 Nya krav för kreditgivare som erbjuder snabbblån

3.1 Direktiv 2008/8 EG

3.1.1 Reformbehovet

I syfte att harmonisera konsumentkrediträtten inom EU antogs den 23 april 2008 ett direktiv om konsumentkreditavtal.⁹¹ Initiativet till en ny reglering inom gemenskapen har sin bakgrund i de stora skillnader som föreligger medlemsstaternas lagstiftningar emellan där länderna, i brist på en fungerande gemensam reglering och på grund av olika nationella förutsättningar av ekonomiskt och rättsligt slag, tycks använda sig av ett högst varierande konsumentskydd kring krediter.⁹² Skillnaderna leder enligt ingressen i direktivet till en snedvridning ur konkurrenssynpunkt för kreditgivare inom gemenskapen och innebär att konsumenternas möjligheter att ta del av krediter erbjudna till dem minskar avsevärt.⁹³ Behovet av harmoniserande åtgärder bedöms även komma av kreditmarknadens snabba utveckling där nya kreditinstrument ständigt utvecklas och erbjuds konsumenterna.⁹⁴ För att kunna uppnå ett fullgott konsumentskydd har det därför ansetts vara nödvändigt att ändra gällande gemensamma bestämmelser.⁹⁵

Direktiv 2008/48 EG (direktivet) är ett så kallat fullharmoniseringsdirektiv vilket innebär att berörda medlemsstater inte får behålla eller införa bestämmelser i nationell lag som strider mot dess bestämmelser.⁹⁶ Harmoniseringen innefattar dock inte det som faller utanför direktivets tillämpningsområde.⁹⁷ Eftersom ett direktiv är bindande för medlemstaterna vad gäller det resultat som ska uppnås men fritt vad gäller det nationella genomförandet, kan medlemsstaterna själva välja den terminologi och systematik som ska användas.⁹⁸ Med utgångspunkten att direktivets resultat ska uppnås är målsättningen för det svenska genomförandet därför enligt proposition 2009/10:242 (propositionen) att i största möjliga mån försöka ansluta till den terminologi och systematik som finns i nu gällande konsumentkreditlag.⁹⁹ I propositionen anges vidare att den svenska implementeringen bör

⁹¹ Direktiv 2008/48 EG.

⁹² 2008/48 EG ingressen (4).

⁹³ A st.

⁹⁴ 2008/48 EG ingressen (5,7).

⁹⁵ 2008/48 EG ingressen (5,8).

⁹⁶ 2008/48 EG ingressen (9).

⁹⁷ Prop 2009/10:242 s 31.

⁹⁸ Art 288 FEUF.

⁹⁹ Prop 2009/10:242 s 31.

ske på ett sådant sätt att ett högt konsumentskydd säkerställs.¹⁰⁰ Angående krediter och kreditavtal som faller utanför direktivets tillämpningsområde görs gällande att utgångspunkten för den svenska regleringen bör vara att även dessa krediter omfattas.¹⁰¹

Med anledning av direktivet har alltså den svenska regeringen genom propositionen framlagt ett förslag till en ny konsumentkreditlag.¹⁰² Förslaget innebär utökade krav på kreditgivare vid utlåning till konsumenter vad gäller bland annat information, räntearangivelser, ångerrätt och kreditprövning och syftar till att motverka de skuldsättningsproblem som nya kreditinstrument som till exempel snabbblån fört med sig.¹⁰³ Genom de föreslagna ändringarna avser regeringen minska antalet kredittagare som hamnar hos Kronofogdemyndigheten efter obetalda snabbblån.¹⁰⁴ Direktivets genomförande, som genom krav från gemenskapen skulle varit verkställt till den 11 juni 2010,¹⁰⁵ kommer av allt att döma bli försenat till den 1 januari 2011.¹⁰⁶

3.1.2 Direktivets omfattning

Direktiv 2008/48 EG lägger medlemsstaterna att vidta åtgärder för att främja kreditgivarnas ansvarstagande under kreditförbindelsen på den egna marknaden. Enligt ingressen till direktivet är det särskilt viktigt att, på en expanderande marknad som den för konsumentkrediter, söka tillse att kreditgivare inte lämnar krediter utan att pröva konsumentens återbetalningsförmåga eller i övrigt bedriver oansvarig utlåningsverksamhet.¹⁰⁷ Medlemsstaterna bör enligt direktivet utföra kontroll av kreditföretagen med lämpliga sanktioner knutna till beteende som strider mot vad som närmast kan liknas vid god kreditgivningssed.¹⁰⁸ Prövningen av konsumentens kreditvärdighet framhålls som särskilt viktig och det anses enligt direktivet åligga kreditgivaren att individuellt pröva konsumentens återbetalningsförmåga inte bara med hjälp av information från konsumenten utan även genom sökning i tillgängliga databaser.¹⁰⁹

¹⁰⁰ Prop 2009/10:242 s 33.

¹⁰¹ A prop s 33.

¹⁰² A prop.

¹⁰³ A prop s 1.

¹⁰⁴ A prop s 1. Se även KFM, "Faktasammanställning SMS-lån, helåret 2009".

¹⁰⁵ EUT L 207, 11.8.2009 s 14.

¹⁰⁶ Genomförandet av direktivet förväntas ske genom den nya konsumentkreditlagen. Se prop 2009/10:242 s 81.

¹⁰⁷ 2008/48 EG ingressen (26).

¹⁰⁸ A st.

¹⁰⁹ A st.

Endast parentetiskt framhålls att konsumenten själv bär ett ansvar för att iaktta försiktighet och fullfölja sina skyldigheter enligt kreditavtalet.¹¹⁰

Genom ett antal undantag i Art 2.2 faller flera typer av kreditavtal och kreditinstrument utanför tillämpningsområdet för samtliga eller delar av direktivet. Undantagen gäller bland annat för kreditavtal med säkerhet i fast egendom, pantlån, kontokrediter som ska återbetalas inom en månad eller kreditavtal med obetydlig ränta där lånet återbetalas inom tre månader. Undantag görs även för krediter där det sammanlagda kreditbeloppet understiger 200 Euro.¹¹¹ Flertalet av de snabblånen som är föremål för granskning genom denna framställning faller som tidigare påpekats under denna summa.¹¹²

Den svenska regeringen har i sitt lagförslag valt att slopa undantaget för bagatellkrediterna i nu gällande konsumentkreditlagens 5 a § 3 st och istället låta även dessa mindre krediter omfattas i sin helhet av den nya lagen.¹¹³ Även direktivets krav på formen för kreditavtalet samt information om ränta, kreditbelopp och kredittid, kreditprövning o s v återspeglas i propositionen.

3.2 Proposition 2009/10:242

3.2.1 Genomförande av direktiv 2008/48 EG

Lagförslaget i propositionen är avsett att genomföra de bestämmelser som följer av direktiv 2008:48 EG.¹¹⁴ Då ett av huvudskälen till införandet av direktivet är att skapa mer enhetliga regler inom gemenskapen, finns endast små möjligheter för Sverige att överväga alternativa lösningar.¹¹⁵ Nationell reglering på området konsumentkrediträtt tillåts dock i den mån bestämmelserna faller utanför direktivets tillämpningsområde.¹¹⁶ Undantaget i direktivet från krediter som uppgår till ett maximalt sammanlagt belopp av 200 Euro utgör ett sådant område.¹¹⁷ Då ett av syftena med lagförslaget, vid sidan av genomförandet av direktivet, är att motverka de överskuldssättningsproblem som snabblånen fört med sig, föreslås i propositionen att även dessa mindre krediter omfattas av den nya lagen.¹¹⁸ Snabblånen är i nu gällande konsumentkreditlag undantagna bestämmelserna om skyldighet för

¹¹⁰ A st.

¹¹¹ 2008/48 EG Art 2.2(c)

¹¹² Se avsnitt 2.2.1 ovan.

¹¹³ Prop 2009/10:242 s 42.

¹¹⁴ A prop s 1.

¹¹⁵ A prop s 83.

¹¹⁶ 2008:48 EG Art 22.1.

¹¹⁷ 2008:48 EG Art 2.2(c).

¹¹⁸ Prop 2009/10:242 s 83.

kreditgivaren att ange den effektiva räntan vid marknadsföring och förhandsinformation samt bestämmelserna om kreditprövning.¹¹⁹

Flera av de bestämmelser som direktiv 2008/48 EG innefattar finns redan reglerade i nu gällande konsumentkreditlag. Exempel på sådana regler är kreditgivarens informationsskyldighet gentemot konsumenten, krav på kreditprövning och konsumentens rätt till förtidsbetalning. Enligt den departementspromemoria som föregår propositionen överrensstämmer även lagens huvudsakliga struktur med direktivet.¹²⁰ I promemorian konstateras vidare att de ändringar som krävs för genomförande av direktivet skulle kunna göras genom omarbetning av den befintliga lagen. Eftersom direktivet dels innehåller en rad nya bestämmelser och dels innebär ett antal omfattande ändringar har dock en lämpligare lösning ansetts vara att ersätta den nu gällande lagen med en ny konsumentkreditlag.¹²¹ Den nya lagen bör enligt propositionen, i den mån det är möjligt och lämpligt, bygga vidare på de lösningar som följer av nu gällande konsumentkreditlag. Bestämmelser som inte berörs av direktivet bör därför enligt propositionen överföras oförändrade i sak till den nya lagen.¹²²

Vid genomförandet av direktivet har upprätthållandet av ett långtgående konsumentskydd ansetts vara av stor vikt.¹²³ Då den svenska utgångspunkten, trots direktivets undantag för krediter under belopp av sammanlagt 200 Euro,¹²⁴ är att samtliga krediter erbjudna till konsumenterna ska omfattas av kreditprövning, kommer lagförslaget innebära att skärpta krav ställs på kreditgivare av snabbån.¹²⁵ Lagförslaget, som framlades till Riksdagen med motionstid fram till den 19 oktober 2010, anses till viss del på grund av en mycket omfattande gränsöverskridande verksamhet, vara beroende av genomförandet av direktivet i övriga nordiska länder.¹²⁶

¹¹⁹ Se avsnitt 2.1.4 ovan.

¹²⁰ Ds 2009:67 s 67.

¹²¹ Prop 2009/10:242 s 38.

¹²² A prop s 38 f.

¹²³ A prop s 33.

¹²⁴ 2008/48 EG Art 2.2(c).

¹²⁵ Prop 2009/10:242 12 § s 9.

¹²⁶ A prop s 33.

3.2.2 Lagförslagets närmare bestämmelser

3.2.2.1 Kreditprövning

Enligt Art 8.1 i direktivet ska kreditgivaren till en konsumentkredit utföra en bedömning av konsumentens återbetalningsförmåga. Bedömningen, som ska göras med inhämtande av tillräckliga uppgifter från konsumenten själv och genom sökning i relevant databas, motsvarar den kreditprövning som ska göras enligt 5 a § nu gällande konsumentkreditlag. De svenska bestämmelserna ger dock ingen ledning för hur en sådan prövning ska utföras utan lämnar öppet för kreditgivaren att, enligt god kreditgivningssed pröva konsumentens betalningsduglighet genom till exempel inhämtande av uppgifter från konsumenten själv, från ett kreditupplysningsföretag eller på annat lämpligt sätt.¹²⁷ Av propositionen framgår att kreditprövningen under den nya konsumentkreditlagen bör ske på grundval av information hämtad dels från konsumenten själv, dels från en eller flera fristående källor.¹²⁸

De undantag från kreditprövning som erkänns kreditgivare enligt 5 a § KKrL motiverades tidigare med att risken för att krediter av dessa slag skulle medverka till konsumentens överskuldssättning var liten.¹²⁹ I syfte att motverka skuldsättningsproblematik kring alla sorters krediter kommer undantagen avskaffas i och med införandet av den nya konsumentkreditlagen.¹³⁰ Avskaffandet av undantaget för kreditgivare med personlig kännedom om konsumenten förväntas enligt propositionen inte innebära någon större praktisk förändring. De kreditgivare som idag använder sig av undantaget kan enligt propositionen förväntas ha tillgång till tillräcklig information om konsumenten för att bedöma dennes betalningsduglighet och därmed kunna uppfylla kravet på kreditprövning.¹³¹ Vad gäller undantaget av kreditprövning för bagatellkrediter i 5 a § 3 st KKrL har marknaden ändrats väsentligt sedan lagregeln kom.¹³² Snabblånen är numera ett exempel på kreditinstrument som genom möjligheten att enkelt och snabbt låna mindre belopp har medverkat till att konsumenter hamnat i betalningssvårigheter.¹³³ Den föreslagna konsumentkreditlagen innehåller därför inte något undantag från kreditprövning för bagatellkrediter.¹³⁴ Avskaffandet av undantaget förväntas enligt propositionen innebära

¹²⁷ A prop s 53.

¹²⁸ A prop s 54.

¹²⁹ Se avsnitt 2.1.4 ovan.

¹³⁰ Prop 2009/10:242 s 54.

¹³¹ A prop s 55.

¹³² Se avsnitt 2.2.2 ovan.

¹³³ Jfr Ingvarsson, "Lån i telefon - dags att reglera?" s 385.

¹³⁴ Prop 2009/10:242 12 § s 9.

ökade administrativa kostnader för kreditgivarna vilket i sin tur kan leda till övervätrade kostnader även på konsumenten.¹³⁵ Dessa kostnader anses dock enligt propositionen övervägas av intresset av att färre antal konsumenter får skuldsättningsbekymmer.¹³⁶

Svensk handel ifrågasätter i sitt remissyttrande till lagförslaget om avskaffandet verkligen har någon effekt på överskuldsättningen bland konsumenter och menar att kreditprövningar görs redan idag.¹³⁷ Regeringens ställningstagande är dock fortsatt att kravet på kreditprövning är en verksam metod för att stävja tendenserna att konsumenter som saknar betalningsduglighet ingår avtal om snabblån.¹³⁸ Konsumentverket anför i sin rapport "Analys av utvecklingen inom konsumentområdet" att framförallt två effekter kan förväntas av att kravet på kreditprövning även omfattar snabblånen i och med den nya konsumentkreditlagen. För det första uppges de kredittagare som saknar återbetalningsförmåga komma att nekas lån i större utsträckning. För det andra menar Konsumentverket att kravet på kreditprövning även för snabblån kommer innebära en fördröjning i processen från ansökan till utbetalning.¹³⁹

3.2.2.2 Information vid marknadsföring

I Art 4 i direktivet finns bestämmelser för kreditgivarens skyldighet att lämna information vid marknadsföringen av krediter. All marknadsföring där någon form av räntesats eller sifferuppgift anges ska enligt direktivet även innehålla viss ytterligare information.¹⁴⁰ I nu gällande konsumentkreditlag finns bestämmelser om marknadsföringen av krediter i 6 §. Paragrafen utgör ett komplement till bestämmelserna om vilseledande marknadsföring i MFL och innebär en precisering av marknadsrättsliga bestämmelser i förhållande till krediter.¹⁴¹ Ett av de krav som 6 § uppställer är att den effektiva räntan ska anges. Information om den effektiva räntan har ansetts fylla en viktig funktion eftersom den möjliggör en jämförelse mellan olika krediter.¹⁴² Enligt Konsumentverket är priset en central faktor vid jämförelsen av alla varor och tjänster. Avsaknaden av krav på information i marknadsföringen av krediter gällande exempelvis den effektiva räntan hindrar konsumenten från att på ett tillförlitligt sätt jämföra kostnaderna för olika krediter. Risker

¹³⁵ A prop s 55.

¹³⁶ A prop s 55.

¹³⁷ A prop s 36.

¹³⁸ A prop s 36.

¹³⁹ Konsumentverket, Rapport 2008:01 s 33.

¹⁴⁰ 2008:48 EG Art 4.1.

¹⁴¹ Prop 2009/10:242 s 45.

¹⁴² Prop 1991/92:83 s 38.

finns då enligt Konsumentverket att kreditavtal ingås utan den information som möjliggör för konsumenten att välja det avtal som passar bäst. Ett krav på kreditgivare att ange den effektiva räntan skulle således kunna öka prismedvetenheten och ”fungera som en väckarklocka” för många konsumenter menar Konsumentverket.¹⁴³ Snabblånen, som till sin konstruktion ofta löper på kort tid och är förbundna med någon form av avgift, har en förhållandevis hög ränta eftersom avgiften slås ut på en kortare tid.¹⁴⁴ Den effektiva räntan är enligt proposition ett bra jämförelseinstrument eftersom den oproportionerligt höga effektiva räntan för krediter med kort löptid tydligt framgår för konsumenten.¹⁴⁵

Enligt 6 § 3 st nu gällande konsumentkreditlag undantas krediter som uppgår till högst 1 500 kronor och krediter som ska återbetalas inom tre månader från kravet på information om den effektiva räntan. I direktivet finns inte något sådant specifikt undantag. Dock är krediter som sammanlagt uppgår till högst 200 Euro och krediter som ska återbetalas inom tre månader undantagna i sin helhet från direktivets bestämmelser.¹⁴⁶ Risken med att undanta små krediter och krediter med kort löptid från kravet på information om den effektiva räntan är enligt proposition att det impulsiva handlandet ökar bland konsumenter.¹⁴⁷ För att undvika sådant beteende är det viktigt att konsumenten får tydlig information om både villkor och kostnader för krediten redan i samband med marknadsföringen. För att motverka de skuldsättningsproblem som snabblånen fört med sig anses vidare att kravet på information vid marknadsföringen bör vara detsamma även för mindre krediter och krediter med kort löptid.¹⁴⁸ Det nya lagförslaget innebär därför att undantaget rörande informationskrav för sådana små krediter och krediter med kort löptid avskaffas.¹⁴⁹

3.2.2.3 Förhandsinformation och förklaringskyldighet

Art 5 i direktivet innehåller bestämmelser om den förhandsinformation som en kreditgivare ska lämna till en konsument innan ett kreditavtal ingås. Kraven på information i direktivet är både omfattande och komplexa och reglerar såväl vilken information som ska lämnas, i vilken form det ska ske och vid vilken tidpunkt informationen ska delges konsumenten. Informationen ska enligt direktivet lämnas i ”god tid” innan en konsument blir bunden av

¹⁴³ Konsumentverket, Rapport 2008:01 s 32.

¹⁴⁴ Se avsnitt 2.2.1 ovan om snabblånens konstruktion.

¹⁴⁵ Prop 2009/10:242 s 45.

¹⁴⁶ 2008:48 EG Art 1(c, f).

¹⁴⁷ Prop 2009/10:242 s 46.

¹⁴⁸ A prop s 46.

¹⁴⁹ A prop s 44.

ett kreditavtal och gör det möjligt för konsumenten att jämföra olika krediter och slutligen fatta ett välgrundat beslut.¹⁵⁰ Beroende på om kreditavtalet ingås genom så kallad distanskommunikation¹⁵¹ eller utan distanskommunikation alternativt via telefon, skiljer sig bestämmelserna i direktivet åt något. Har ett kreditavtal på konsumentens begäran ingåtts via distanskommunikation på så sätt att information inte kunnat delges konsumenten före avtalslutet, ska kreditgivaren tillhandahålla informationen så snart avtalet ingåtts. När ett kreditavtal ingås utan distanskommunikation ska kreditgivaren enligt Art 5 i direktivet lämna information till konsumenten i ett standardiserat formulär för konsumentkreditinformation.¹⁵² Sker kommunikationen inför kreditavtalet istället via telefon med konsumentens samtycke kan mer begränsad information lämnas i enlighet med direktiv 2002:65 EG om distansförsäljning av finansiella tjänster.¹⁵³ Konsumenten ska enligt direktivet alltid ha rätt att få information delgivet till sig på papper eller genom "annat varaktigt medium"¹⁵⁴ och har rätt att utan avgift ta del av ett utkast till ett kreditavtal.¹⁵⁵

Bestämmelser om förhandsinformation för krediter erbjudna till svenska konsumenter finns i 7 § nu gällande konsumentkreditlag. Den information som krävs av kreditgivarna enligt 7 § motsvarar den information som åsyftas i lagens 6 § rörande kreditgivarens marknadsföring. För att genomföra direktivets bestämmelser har enligt proposition en ny reglering krävts.¹⁵⁶ Utgångspunkten för kravet på förhandsinformation i den nya konsumentkreditlagen är att samma krav bör gälla för alla typer av krediter.¹⁵⁷ Genom en sådan regel undviks enligt propositionen gränsdragningsproblem och snedvridning av konkurrensen de olika kreditinstrumenten emellan.

Direktiv 2008:48 EG innehåller inte några harmoniserande bestämmelser om förklaringskyldighet. Att en sådan skyldighet finns framgår dock av direktivets Art 5.6. Innebörden av förklaringskyldigheten är att kreditgivaren ska ge konsumenten de förklaringar som denne behöver för att fatta ett välöverlagt beslut om kreditavtal. Förklaringskyldigheten kan enligt propositionen avse förhandsinformation, kreditens huvudsakliga egenskaper eller exempelvis konsekvenser av utebliven betalning från

¹⁵⁰ 2008:48 EG Art 5.1.

¹⁵¹ Se 2008:48 EG Art 5.2 och 5.3.

¹⁵² Formuläret finns som bilaga till direktiv 2008:48 EG.

¹⁵³ 2008:48 EG Art 5.2 med hänvisning till Art 3.3 i direktiv 2002:65 EG.

¹⁵⁴ 2008:48 EG Art 5.1.

¹⁵⁵ 2008:48 EG Art 5.1(r).

¹⁵⁶ Prop 2009/10:242 s 48, se även a prop s 92 där lagförslaget skiljer sig från direktivets bestämmelser vad gäller kravet på tidpunkten för delgivningen av information. Jfr direktivets "inom god tid" med lagförslagets "inom rimlig tid". Om någon skillnad i sak avses framgår inte.

¹⁵⁷ A prop s 48.

konsumentens sida.¹⁵⁸ Kravet om förklaringskyldighet, som i det nya lagförslaget uttryckligen anges i 11 §, har i nu gällande konsumentkreditlag ansetts innefattas av bestämmelsen om god kreditgivningssed i 5 §.¹⁵⁹

3.2.2.4 Ångerrätten

I Art 14.1 i direktivet finns krav på ångerrätt för en konsument vid ett kreditavtal. Artikelnen innebär att kreditgivaren måste ge konsumenten rätt att inom 14 dagar frånträda kreditavtalet utan skäl. I svensk rätt finns inte idag någon generell rätt för konsumenten att ångra ett kreditavtal. Snabblånen, som normalt ingås via telefon eller på kreditgivarens webbsida, skyddas dock av bestämmelserna om ångerrätt vid distans och hemförsäljningsköp genom distans- och hemförsäljningslagen (DHL).¹⁶⁰ För att genomföra direktivet krävs att bestämmelser om generell ångerrätt tas in i den nya konsumentkreditlagen.¹⁶¹ Enligt propositionen föreslås införlivandet ske genom paragraferna 21-25 i den nya konsumentkreditlagen.¹⁶² Paragraferna, som saknar motsvarighet i nu gällande konsumentkreditlag, har i största möjliga utsträckning utformats efter förebild av DHL.¹⁶³ De sistnämnda bestämmelserna kan dock idag bara appliceras på kreditavtal som ingåtts på distans eller genom hemförsäljning.¹⁶⁴

För att utöva sin ångerrätt ska konsumenten enligt lagförslaget meddela kreditgivaren att denne frånträder avtalet. Meddelandet, som ska lämnas inom 14 dagar från det att avtal ingås alternativt 14 dagar efter det att tillbörlig dokumentation av kreditavtalet lämnas,¹⁶⁵ saknar formkrav och kan således ske via telefon.¹⁶⁶ Enligt propositionen uppställs endast ett krav på att meddelandet har sänts på ett ändamålsenligt sätt som är försvarligt med hänsyn till den föreliggande situationen.¹⁶⁷ Det ska enligt propositionen ligga på konsumenten att styrka ett påstående om att ångerrätten utnyttjats inom angiven tidsfrist.¹⁶⁸

¹⁵⁸ A prop s 52.

¹⁵⁹ A prop s 52.

¹⁶⁰ Se framförallt 3 Kap 7 och 8 §§, 4 Kap 5-7 §§ och 5 Kap 3 § DHL.

¹⁶¹ Prop 2009/10:242 s 68.

¹⁶² A prop s 11 f.

¹⁶³ A prop s 109.

¹⁶⁴ För definitionen av kreditavtal på distans se 1 Kap 1 § DHL.

¹⁶⁵ Prop 2009/10:242 21-22 och 14 §§ s 9-12.

¹⁶⁶ A prop s 107.

¹⁶⁷ A prop s 108.

¹⁶⁸ A prop s 107.

Om konsumenten utnyttjar ångerrätten ska såväl den erhållna krediten som upplupen ränta samt kompensation för avgifter¹⁶⁹ som kreditgivaren haft till det offentliga återbetalas till kreditgivaren inom 30 dagar från den dag då meddelande om ångerrätten lämnades.¹⁷⁰ Lagförslaget skiljer sig något mot vad som idag gäller för distans- och hemförsäljningsavtal vad gäller de avgifter som kreditgivaren kan tillgodoräkna sig vid utnyttjande av ångerrätten.¹⁷¹ Vid kreditavtal som ingås i enlighet med förutsättningarna i DHL, vilket är fallet med de flesta snabbån, kommer dock reglerna i den nya konsumentkreditlagen äga företräde.¹⁷²

Reglerna om ångerrätt i nu gällande distans- och hemförsäljningslag har kritiserats för att fungera dåligt på snabbån.¹⁷³ Ingvarsson menar i sin artikel "Lån i telefon – dags att reglera" att den förmån som konsumenten har genom ångerrätten ofta förtas i praktiken av att kreditgivare ändå tar ut full avgift då ångerrätten utnyttjas. Enligt Ingvarsson är det fråga om en balansgång mellan kreditgivarens rätt till täckning av det negativa kontraktssintresset och risken för att konsumenten utnyttjar krediten i spekulativt syfte. Utan de avgifter som kreditgivaren erkänns vid utnyttjande av ångerrätten skulle kredittagaren nämligen kunna behålla de lånade pengarna under kredittiden till bättre villkor än om krediten löpt avtalsenligt. Ingvarsson föreslår i sin artikel att endast de merkostnader som kreditgivaren haft fram till det att ångerrätten görs gällande, och upplupen ränta enligt räntelagen fram till dess att krediten återbetalas, bör täckas. Förslaget, som enligt Ingvarsson innebär att kreditgivaren varken vinner eller förlorar på krediten och kredittagaren hindras från att spekulera på motpartens bekostnad, har dock inte fått något uttryckt gehör i förslaget till den nya konsumentkreditlagen.¹⁷⁴

3.2.2.5 Sanktioner för brott

Sanktioner för brott mot nationella regler återfinns i direktivets Art 23. Artikeln, som lämnar öppet för medlemsstaterna att själva avgöra vilka sanktioner som är lämpliga, liknar närmast riktlinjer för den nationella lagstiftningen. De nationella sanktionerna följaktligen vara effektiva, proportionerliga och avskräckande och medlemsstaterna förpliktas därmed att vidta alla åtgärder som krävs för att säkerställa att de genomförs. De sanktioner som

¹⁶⁹ Exempel på sådan avgift är enligt a prop s 108 avgifter för registrering i ett offentligt register.

¹⁷⁰ A prop 24 § s 108.

¹⁷¹ A prop s 109.

¹⁷² Se 3 Kap 13 § och 4 Kap 9 a § förslaget till lag om ändring i distans- och hemförsäljningslagen, a prop s 27-28.

¹⁷³ Ingvarsson berör fenomenet sms-lån. Då termen snabbån används i denna framställning avses ingen skillnad i sak.

¹⁷⁴ A a s 389-391.

används idag för kreditgivares brott mot kravet på information vid marknadsföring och kravet på kreditprövning utgår från nu gällande konsumentkreditlag och dess 8 och 37 §§. I fråga om brott mot bestämmelserna om marknadsförings- och förhandsinformation vid kreditverksamhet i 6-8 §§ samma lag, ska marknadsföringslagens sanktionsbestämmelser tillämpas. Bestämmelserna innebär att kreditgivaren i förlängning riskerar att åläggas att vid vite lämna den information som krävs.¹⁷⁵

Marknadsdomstolens praxis exemplifierar nu gällande sanktionsbestämmelser. I domen MD 2007:17 utdömdes förbud mot fortsatt reklamföring jämte ett vitesbelopp om 500 000 kronor för reklam som ansågs utgöra otillbörlig marknadsföring och strida mot god kreditgivningssed. Reklamen innehöll enligt Marknadsdomstolen inte fullgod information enligt bestämmelserna i 6-8 §§ KKrL och marknadsföringslagens sanktionsbestämmelser ansågs därmed tillämpliga.¹⁷⁶ I MD 2008:3 förbjöds Mobillän Sverige AB att använda visst kreditavtalsvillkor som ansågs strida mot 12 § KKrL eftersom villkoret uppställde krav på en avgift som inte kunde motiveras med företagets kostnader för krediten. Villkoret ansågs av Marknadsdomstolen strida mot 3 § AvtL och Mobillän Sverige AB förelades att vid vite om 750 000 kronor upphöra att använda dylika villkor för sina krediter.¹⁷⁷

Bryter en kreditgivare mot kravet på kreditprövning i 5 a § nu gällande konsumentkreditlag, har Konsumentverket enligt 37 § samma lag, möjlighet att ingripa. Detta gäller dock inte snabblånen, som idag är undantagna kravet på kreditprövning genom 5 a § 3 st. Inte heller Finansinspektionen har möjlighet att ingripa mot kreditgivare som beviljar snabblån i strid mot gällande bestämmelser om konsumentkrediter, eftersom snabblåneföretagen inte omfattas av LBF.¹⁷⁸ Genom att mindre krediter, och därmed även snabblånen, föreslås omfattas av den nya konsumentkreditlagen, kommer detta dock förändras. Från och med den 1 januari 2011 kommer, om allt löper planenligt, undantaget i 5 a § 3 st KKrL att slopas och snabblåneföretagen komma att stå under Konsumentverkets tillsyn. Det innebär att Konsumentverket får befogenhet att ingripa mot regelstridig snabblåneverksamhet genom att utfärda varning eller i kombination med vite förelägga om upphörande av verksamhet. Genom den föreslagna konsumentkreditlagen anser regeringen att tillräckligt

¹⁷⁵ Se 23-26 §§ Marknadsföringslagen (2008:486).

¹⁷⁶ Se utförligare referat under 2.2.4.1 ovan.

¹⁷⁷ Se utförligare referat under 2.2.4.2 ovan.

¹⁷⁸ Se avsnitt 2.1.4 ovan.

effektiva, proportionella och avskräckande påföljder införs för att säkra efterlevnaden av den de nationella bestämmelserna och genomförandet av direktiv 2008:48 EG.¹⁷⁹

3.2.2.6 Tillsyn

I enlighet med Art 20 i direktivet ska medlemsstaterna tillse att all kreditverksamhet övervakas av ett mot finansiella institutioner fristående organ. Enligt 35 § nu gällande konsumentkreditlag ska Konsumentverket utöva tillsyn över att bestämmelserna i nämnda lag följs på ett sätt som inte vållar större olägenhet eller kostnad än som är nödvändigt. Undantag görs i paragrafen för verksamhet som står under Finansinspektionens tillsyn eller verksamhet hos Kronofogdemyndigheten. Exempel på sådana företag är banker och kreditmarknadsföretag medan snabblåneföretagen faller utanför undantaget och enligt 13 Kap 2 § LBF står under Konsumentverkets tillsyn. I enlighet med diskussionen i avsnitt 1.1.4 ovan har dock snabblåneföretagen varit undantagna tillsyn på grund av de särbestämmelser för beviljande av mindre krediter som följer av 5 a § och 6 § 3 st nu gällande konsumentkreditlag.

Uppdraget att bedriva tillsyn över konsumentkreditförhållanden är tillsynes delad mellan främst Finansinspektionen och Konsumentverket.¹⁸⁰ I takt med att skuldsättningsproblem i form av obetalda snabbån ökade under 2009,¹⁸¹ uttryckte Finansinspektionen i sin promemoria "Konsumentskyddet på finansmarknaden" en oro för att inte kunna bedriva tillsyn över de snabblåneföretag som endast sysslar med utlåning. Utan förändringar i regelverket menar Finansinspektionen i promemorian, som framtagits i samråd med Konsumentverket, att det inte finns några möjligheter att åtgärda de problem som uppstått.¹⁸² Finansinspektionen har sedan departementspromemorian "Ny Konsumentkreditlag"¹⁸³ remitterades, fått i uppdrag av regeringen att se över frågor om tillsynsbestämmelser och ansvarsfördelningen mellan Finansinspektionen och Konsumentverket gällande de företag som för närvarande är registrerade hos Finansinspektionen men över vilka ingen tillsyn sker.¹⁸⁴ I avvaktan på resultatet av Finansinspektionens överväganden har nu gällande tillsynsbestämmelser behållits oförändrade även i det nya lagförslaget.¹⁸⁵

¹⁷⁹ Prop 2009/10:242 s 79.

¹⁸⁰ A prop s 78.

¹⁸¹ KFM, "Faktasammanställning SMS-lån, helåret 2009" s 2.

¹⁸² FI, Rapport 2009:10 s 3.

¹⁸³ Ds 2009:67.

¹⁸⁴ Prop 2009/10:242 s 78.

¹⁸⁵ A prop 49 § s 120.

4 Förväntade effekter av de nya kraven

4.1 Trolig utveckling av Kronofogdemyndighetens statistik

Statistiken över antalet betalningsförelägganden som inkommit till Kronofogdemyndigheten på grund av obetalda snabbblån ökade drastiskt från lanseringen 2006 till slutet av år 2009. Under första halvåret i år har myndigheten sedan kunnat uppvisa en tillbakagång med 32 procent.¹⁸⁶ Anledningen till minskningen av antalet betalningsföreläggande hänförliga till snabbblån uppges vara den kommande lagstiftningens inverkan på kreditgivarna, Konsumentverkets arbete med att följa upp Marknadsdomstolens domar, Kronofogdemyndighetens satsning på förebyggande information samt konjunkturutvecklingen i allmänhet.¹⁸⁷

Ifråga om den kommande lagstiftningens inverkan på kreditgivarna bör tilläggas att statistiken vari minskningen uppmätts gäller för första halvåret 2010.¹⁸⁸ Även om propositionen föregicks av en departementspromemoria som utgavs den 21 december 2009 så kvarstår att själva lagförslaget inte offentliggjordes förrän 23 juni 2010, d v s precis i slutet av mätperioden för statistiken.¹⁸⁹ Att kreditgivare av snabbblån, i sådan utsträckning som skulle utgöra en minskning med 32 procent, hann ändra sina verksamheter inom 2010 års första hälft framstår som mindre sannolikt. Inte heller är det troligt att kreditgivarna på den svenska marknaden tagit till sig direktivets bestämmelser själva utan ett svenskt genomförande av detsamma. Effekterna av den kommande lagen kan således inte mätas i detta skede utan kan endast i mer eller mindre omfattande utsträckning förutspås.

För att utreda huruvida Konsumentverkets arbete med att följa upp Marknadsdomstolens domar gett en effekt på statistiken hos Kronofogdemyndigheten måste först klargöras vilka domar som avses. Av de domar som återfinns från Marknadsdomstolen för perioden 2007 framåt berörs snabbblån i fyra stycken.¹⁹⁰ I tre av dessa har Konsumentombudsmannen som kärke fått bifall för sina yrkanden. Avgörandena innebär för kreditgivarna ett fastställande av vilka avgifter som får tas ut istället för ränta,¹⁹¹ och vad som kan innebära

¹⁸⁶ KFM, "Drastisk minskning av obetalda SMS-lån" s 2.

¹⁸⁷ A st.

¹⁸⁸ A st.

¹⁸⁹ För utgivningsdatum av DS 2009:67 se <http://www.sweden.gov.se/sb/d/11382/a/137406> och för utgivningsdatum av prop 2009/10:242 se a prop s 1.

¹⁹⁰ MD 2007:17, MD 2008:3, MD 2009:34 och MD 2009:39.

¹⁹¹ MD 2008:3 och MD 2009:34.

otillbörlig marknadsföring av snabbblån.¹⁹² Avgörandena kan rimligen antas ha haft effekt på kreditgivare såtillvida att metoder som används och som strider mot domarna numera är sällsynta. Snabbblånen har dock varit och är fram till den 1 januari 2011 undantagna kreditprövning genom bagatellkreditundantaget, och informationsskyldighet genom 6 § 3 st KKrL. Dessa två undantag torde ensamt utgöra de största anledningarna till överskuldssättning bland konsumenter av snabbblån och effekterna av kommande ändringar kan inte antas ha del i Kronofogdemyndighetens statistik för första halvåret 2010. Eftersom kreditgivare av snabbblån är undantagna Konsumentverkets tillsyn vad gäller kreditprövning och kravet på information i nu gällande konsumentkreditlag, kan uppföljning endast ske av Marknadsdomstolens domar. Att Marknadsdomstolen fastslagit vad som utgör tillbörliga avgifter och satt upp vissa riktlinjer för marknadsföringen av snabbblån medför visserligen att kreditgivarnas handlingsutrymme begränsas. Att färre konsumenter hamnar i betalningssvårigheter på grund av snabbblån är dock inte en självklar slutsats av detta. Genom införandet av de nya bestämmelserna ges Konsumentverket dock en avsevärt större befogenhet vad gäller tillsynen av snabbblåneverksamheten. Huruvida det medför att färre konsumenter hamnar i betalningssvårigheter är beroende av hur väl kreditgivare av snabbblån följer dagens reglering och genomslaget av sloandet av undantagen för mindre krediter.

I vilken utsträckning Kronofogdemyndighetens satsning på förebyggande information har påverkat kreditgivare av snabbblån i deras rutiner kan endast svårigen bevisas. Tillbörliga insatser bör dock vara riktade till potentiella låntagare för att öka kunskapen om kreditavtalet och framförallt om följderna av utebliven återbetalning. Ett krav på information från kreditgivarnas sida följer av lagförslagens 7 och 8 §§.¹⁹³ Kravet kommer från och med den 1 januari 2011 att omfatta även kreditgivare av snabbblån genom att det tidigare undantaget för mindre krediter slopas. Att kredittagaren är tillräckligt informerad om förhållandena kring kreditavtalet är en förutsättning för att kunna fatta ett välgrundat beslut. För att kunna avgöra vilken kredit som passar den egna ekonomin, eller för att avgöra om en kredit överhuvudtaget är rätt lösning, är det dock en förutsättning att konsumenten har möjlighet att ställa olika krediter mot varandra. Den effektiva räntan för en kredit har av Marknadsdomstolen ansetts utgöra ett jämförelsemått som är möjligt att beräkna oavsett låneform.¹⁹⁴ För övriga krediter finns idag i 6 § 1 st KKrL ett krav på

¹⁹² MD 2007:17.

¹⁹³ Prop 2009/10:242 s 6 f.

¹⁹⁴ MD 2007:17.

angivande av den effektiva räntan vid all marknadsföring. Genom paragrafens sista stycke undantas som bekant mindre krediter och därmed även snabblån från detta krav.¹⁹⁵ Införandet av den nya konsumentkreditlagen innebär att undantaget slopas, att snabblånen omfattas av kravet och att det för konsumenten blir möjligt att jämföra kostnaden för olika snabblån med varandra.

I takt med den senaste tidens konjunkturutveckling är det dock mycket som tyder på att kreditgivarnas kreditförluster minskar.¹⁹⁶ Genom att en större andel av de krediter som beviljas faktiskt återbetalas minskar antalet inkomna ärenden hos Kronofogdemyndigheten. Den allmänna konjunkturutvecklingen kan således antas ha inverkat på den drastiska minskning av antalet obetalda snabblån som Kronofogdemyndighetens rapport uppvisar.¹⁹⁷ Att den allmänna konjunkturen korrigerar statistiken genom att fler konsumenter klarar återbetalningen av sina krediter är dock inte skäl för att anta att en lösning på överskuldssättningsproblematiken nåtts. De bestämmelser som införs genom den nya konsumentkreditlagen kan således utgöra en mer konjunkturstabil lösning och innebära att en lagreglering som ligger i linje med branschutvecklingen uppnås.

4.2 Ekonomiska konsekvenser

Enligt regeringens bedömning kommer lagförslaget innebära vissa kostnadsökningar för de kreditgivare som erbjuder snabblån.¹⁹⁸ Kostnaderna förväntas främst vara av administrativ karaktär och huvudsakligen avse anpassningar till de nya reglerna om standardinformation och marknadsföring. Viss initial anpassning förespås även behövas av kreditgivarnas olika datasystem för exempelvis ängerrätt samt mer bestående kostnader för de skärpta kraven på kreditprövning och förklaringskyldighet.¹⁹⁹ De kostnader som kreditgivarna påförs genom anpassning till de nya reglerna torde enligt regeringen vara övergående och reglerna förväntas istället leda till besparingar för kreditgivarna då mer enhetliga regler introduceras inom EU. Harmoniserade regler leder i sin tur till förbättrad konkurrens på marknaden och

¹⁹⁵ Se avsnitt 1.1.4 ovan.

¹⁹⁶ Jfr Handelsbanken – delårsrapport januari-september s 1, Swedbank - delårsrapport januari-september s 1 och SEB - delårsrapport januari-september s 1 där samtliga uppräknade banker uppvisar minskade kreditförluster i sina delårsrapporter för 2010.

¹⁹⁷ KFM, "Faktasammanställning SMS-lån, helåret 2009" s 2.

¹⁹⁸ Prop 2009/10:242 s 83.

¹⁹⁹ A prop s 83.

genom de ökade kraven på information och kreditprövning bör kreditförlusterna för kreditgivarna enligt regeringen minska.²⁰⁰

Enligt en rapport från tillväxtverket över administrativa kostnader för näringslivet kommer enbart reglerna om kreditprövning av snabbblån kosta kreditgivarna 34 miljoner.²⁰¹ Regeringen, som förutsätter att samtliga snabbblåneföretag redan idag utför en kreditprövning av sina kunder, menar dock att reglerna inte kommer medföra några nya kostnader. En del av syftet med de nya bestämmelserna är enligt propositionen att förmå kreditgivarna att bli mer restriktiva i sin kreditprövning.²⁰² För konsumenten förväntas de skärpta kraven leda till minskade problem med överskuldsättning och på sikt även till billigare krediter genom gränsöverskridande konkurrens och en ökad tillgång.²⁰³

Tillsynen av att de nya reglerna efterföljs kommer ske av Konsumentverket och Finansinspektionen.²⁰⁴ Vid en övergång förväntas verksamheten i de båda organen behöva anpassas för att även inrymma de kreditgivare som erbjuder snabbblån och som idag är undantagna tillsyn genom 5 a § 3 st KKrL. De uppgifter som följer av tillsynsuppdraget förväntas i sig inte förändras och tillsynen bör därför enligt propositionen rymmas inom de befintliga ekonomiska ramarna för de båda organen.²⁰⁵ Konsumentverket menar dock i sitt remissyttrande att en aktiv och effektiv tillsyn är en förutsättning för att de föreslagna reglerna ska få avsedd effekt. För att kunna bedriva den tillsyn som krävs efter införandet av de nya reglerna är en resursförstärkning enligt Konsumentverket en nödvändig förutsättning.²⁰⁶ Verket bedömer även att införandet av nya regler kan förväntas resultera i en mer eller mindre stor störning på marknaden för snabbblån.²⁰⁷ Marknadens tillväxtpotential uppskattas vara stor liksom den ökade konsumentnyttan av snabbblånen. För att störa marknaden i så liten utsträckning som möjligt förespråkar Konsumentverket ett lagstiftningsförslag som har minimal påverkan.²⁰⁸ De ekonomiska konsekvenser som följer av lagförslaget och som här redogjorts för kan komma att ha en betydande inverkan på konkurrensen kreditgivare emellan. Genom en sådan inverkan är det inte osannolika att

²⁰⁰ A prop s 83.

²⁰¹ Tillväxtverket, Rapport 0059 s 25.

²⁰² Prop 2009/10:242 s 83.

²⁰³ A prop s 83.

²⁰⁴ A prop 49-51 §§ s 18.

²⁰⁵ A prop s 84.

²⁰⁶ Finansinspektionens remissyttrande avsnitt 7.

²⁰⁷ Sveriges Konsumenters remissyttrande s 2.

²⁰⁸ A st.

marknaden för snabblån förändras och att även skuldsättningsproblematiken bland konsumenter således påverkas.

4.3 Övriga förväntningar framförda av remissinstanser

Att regeringens förväntningar på den nya konsumentkreditlagen är att ett ökat konsumentskydd ska uppnås och att överskuldsättningen bland konsumenter ska minska, är otvetydigt.²⁰⁹ Konsumentverket delar, som tillsynsmyndighet över efterföljden av bestämmelserna i konsumentkreditlagen, regeringens förväntan i stora delar. Enligt Konsumentverket kommer krav på information om kostnader, löptid och effektiv ränta rörande snabblånen att öka konsumenternas möjligheter att göra aktiva och medvetna val.²¹⁰ Kravet på kreditprövning förväntas leda till en minskning av antalet konsumenter som inte klarar återbetalningen och uppges sannolikt komma att fördröja processen från ansökan till utbetalning och därav ta udden av det karaktäristiska drag som snabblånen uppvisar. Även formkrav för ingående av snabblån förväntas förlänga tiden mellan ansökan och utbetalning.²¹¹ Tydliggen är uppfattningen att just snabbheten hos snabblånen bidrar till att konsumenter fattar oöverbädda beslut. Genom att ställa upp formkrav för snabblåneavtalets ingående, krav på kreditprövning och förhandsinformation förväntas lånehanteringen bli fördröjd vilket ska ge effekten att konsumenten får längre tid att begrunda sitt val och slutligen att fler konsumenter avstår från snabblån. Med tanke på hur snabbt det går att genom telefon eller via internet ingå ett snabblån är det visserligen rimligt att anta att en hel del oövertänkta kreditavtal ingås. Huruvida bestämmelserna i den föreslagna lagen kommer att minska konsumenters behov av snabba kontanta medel är dock oklart.

Ett återkommande tema i de remissyttranden som lämnats avseende propositionen är att ytterligare tydlighet vad gäller de närmare bestämmelserna i lagförslaget eftersöks. Exempel på områden där ökad tydlighet anses krävas är förhållandena kring när och hur förhandsinformation ska lämnas, vad som utgör en fullgod kreditprövning och hur kreditgivarens förklaringskyldighet tillämpas. Både Svensk Inkasso och Kronofogdemyndigheten menar att de diffusa bestämmelserna riskerar mista sin praktiska betydelse om inte ytterligare precisering uppnås.²¹² En godtycklighet bland kreditgivare över

²⁰⁹ Prop 2009/10:242 s 1.

²¹⁰ Konsumentverket, Rapport 200:1 s 33.

²¹¹ A st.

²¹² Svensk Inkassos remissyttrande s 2 och Kronofogdemyndighetens remissyttrande s 3.

hur en fullgod kreditprövning utförs kan leda till att ingen faktisk skillnad uppnås med de nya bestämmelserna i de fall där någon form av kreditprövning redan sker idag. För bedömningen av konsumentens återbetalningsförmåga är det en avsevärd skillnad om kreditprövningen görs genom inhämtande av information från ett flertal fristående databaser eller om denna endast består i att kunden tillfrågas om de egna ekonomiska förhållandena. En effekt av de nya bestämmelserna i dess nuvarande lydelse är således att en oenhetlighet kan förväntas gällande den praktiska efterlevnaden av desamma.

Sverige har, trots undantag i direktivet och i syfte att stävja utvecklingen av ökad överskuldssättning bland konsumenter av snabblån, valt att låta krediter under belopp av sammanlagt 200 EUR omfattas av den nya lagen. Eftersom direktivet lämnar öppet för medlemsstaterna att själva behandla områden som inte faller under direktivet kommer en viss diskrepans, medlemsstaternas regleringar emellan, att föreligga rörande dessa mindre krediter. Svensk Inkasso framhåller i sitt remissyttrande att hänsyn bör tas till övriga EU-länders ställningstagande kring småkrediter för att upprätthålla konkurrensneutralitet. Skulle övriga EU-länder välja att genomföra direktivet enbart enligt dess lydelse medan Sverige väljer att omfatta även småkrediter, kan detta enligt Svensk Inkasso leda till att svenska företag får konkurrera med utländska företag på icke-neutrala villkor. Trots lagstiftarens intention att uppnå ett ökat konsumentskydd, kan effekterna av en sådan situation bli att i utlandet etablerade företag tar över den svenska marknaden för snabblån och att en utflyttning av inhemska företag sker.²¹³ Den konsumentskyddande effekt som de nya bestämmelserna förväntas innebära riskerar då att utebli.

4.4 Föreslagna alternativa lösningar

Innan snabblånen lanserades fanns ingen kreditlösning som erbjöd att lån kunde ingås och utbetalas oavsett tid på dygnet. Tidigare var låntagare således hänvisade till de öppettider som de olika kreditgivarnas fysiska kontor erbjöd. Genom SMS och internet kan numera snabblån ingås på dygnets alla timmar. Möjligheten att sluta kreditavtal under så kallad icke kontorstid leder enligt Kronofogdemyndigheten till att konsumentens tillfällen att jämföra räntor och villkor minskar.²¹⁴ Motsvarande gäller för den kreditprövning som följer av de nya bestämmelserna eftersom tillgången på information för kreditgivaren som styrker konsumentens återbetalningsförmåga är alldeles för dålig. Detsamma gäller kreditgivarens

²¹³ Svensk Inkassos remissyttrande s 2.

²¹⁴ Kronofogdemyndighetens remissyttrande s 2.

förklaringskyldighet. Kronofogdemyndigheten menar i sitt remissyttrande till den föreslagna lagen att det finns ett antal indikationer på att snabbblån som tas under dygnets sena och tidiga timmar ofta används till spel och inköp på internet.²¹⁵

Enligt kontakter mellan det svenska och finska Konsumentverket har snabbblånen existerat på den finska marknaden något längre än i Sverige.²¹⁶ Finlands erfarenheter har lett till att vissa begränsningar införts exempelvis vad gäller tiden för utbetalning.²¹⁷ Enligt finsk konsumentskyddslag får således konsumentkrediter som söks mellan klockan 23.00 och 07.00 inte utbetalas till konsument förrän efter 07.00. Anledningen är att sådana lån misstänks kunna vara grundade på oöverbägda beslut.²¹⁸ Även om ett par remissinstanser anser att en motsvarande begränsning bör medtas i den nya konsumentkreditlagen så fastslår regeringen att ett utbetalningsförbud skulle komma att försvåra handeln på internet, inte minst vid internationella transaktioner, och utgöra ett alltför stort ingrepp i parternas avtalsfrihet.²¹⁹

I den av Finansdepartementet utgivna promemorian "Konsumentskyddet inom det finansiella området" återfinns ett förslag på ett krav om att en kreditgivare ska vara skyldig att avråda konsumenten från en kredit som inte kan antas ha rimlig nytta för denne.²²⁰ I propositionen till den nya konsumentkreditlagen uppges ett sådant ingripande från kreditgivarens sida utgöra ett opåkallat intrång i angelägenheter som endast individen själv har att göra med.²²¹ Ett absolut krav på en avrådandeskyldighet uppges vidare inte lämpligt eftersom det enligt regeringen får anses innefattas redan i bestämmelsen om god kreditgivningssed att kreditgivaren bör avråda en konsument från en kredit som uppenbarligen är ofördelaktig för konsumenten. Någon uttrycklig bestämmelse om kreditgivarens avrådandeskyldighet har därför inte medtagits i det lagförslag som framlagts.

Sveriges Konsumenter har, bland andra, framhållit åsikten att ett räntetak bör införas för snabbblån.²²² Förslaget kommer av att konsumenternas möjligheter att jämföra krediter, och därmed kunna avgöra vad som är en rimlig räntenivå, har varit för dåliga. Det sagda har lett till att kreditgivare av snabbblån ha kunnat ta ut räntor, maskerade i form av avgifter eller ej,

²¹⁵ A st.

²¹⁶ Konsumentverket, Rapport 2008:01 s 31.

²¹⁷ A st.

²¹⁸ Prop 2009/10:242 s 36.

²¹⁹ A prop s 36.

²²⁰ FI, "Konsumentskyddet inom det finansiella området" s 43-47.

²²¹ Prop 2009/10:242 s 53.

²²² Sveriges Konsumenters remissyttrande s 2.

som stått i sådant missförhållande till den erbjudna krediten att situationen närmast kunnat liknas vid ocker.²²³ Den nuvarande lagstiftningen mot ocker är dock enligt Sveriges Konsumenter alltför tandlös och ett räntetak hade kunnat vara en lösning på problemet.²²⁴ Något räntetak har inte medtagits i det nya lagförslaget.²²⁵

Inom konsumentkrediträtten finns idag endast offentligrättsliga sanktioner. Sanktionerna innebär en möjlighet för lagstiftaren att, genom att ställa upp regler för beviljande av krediter, styra kreditgivare mot mer konsumentskyddande metoder. Vid bristfällig hantering eller regelstridigt bedriven kreditverksamhet utgör de offentligrättsliga sanktionerna påföljder för kreditgivaren medan konsumenten i sig inte erkänns någon rätt till betalningsnedsättning av låneskulden.

Det är idag inte ovanligt med bristfällig kreditprövning.²²⁶ Särskilt inom området för snabbblån har problemen med underlåtenhet från kreditgivarens sida att skaffa sig tillräcklig information för att försäkra sig om konsumentens återbetalningsförmåga, lett till skuldsättningsproblem.²²⁷ I promemorian "Konsumentskyddet inom det finansiella området" lämnas ett förslag på att om en näringsidkare brustit i sin kreditprövning, och en noggrann prövning skulle visat att konsumenten helt eller delvis saknade återbetalningsförmåga, ska kreditgivarens fordran sättas ned i motsvarande mån.²²⁸ Förslaget kommer av att de näringsrättsliga ingripandemöjligheterna anses vara otillräckliga och att praxis över civilrättsliga följder anses vara för restriktiv.²²⁹

En utgångspunkt för det konsumentskydd som följer av konsumentkreditlagen är att konsumenter behöver skyddas i avtalsförhållanden med näringsidkare på grund av det kunskaps- och informationsövertag som näringsidkaren har.²³⁰ Med tanke på kreditgivarnas och snabblåneföretagens kunskaper och vana inom olika kreditförbindelser är det därför enligt författaren till "Konsumentskyddet inom det finansiella området" rimligt att lägga ett

²²³ A st.

²²⁴ A st.

²²⁵ Prop 2009/10:242 s 34.

²²⁶ Se Ingvarssons artikel "Lån i telefon – dags att reglera?" och Martinssons svar på densamma "Lån i telefon – dags att hantera det vi har?".

²²⁷ FI, "Konsumentskyddet inom det finansiella området" s 41.

²²⁸ FI, "Konsumentskyddet inom det finansiella området" s 42.

²²⁹ A st.

²³⁰ A st.

större ansvar på kreditgivaren och att en civilrättslig sanktionsbestämmelse mot ofullständigt utförd kreditprövning införs.²³¹

Högsta domstolen har dock i NJA 1996 s 3 och senare även i NJA 1999 s 394 fastslagit att det får förutsättas att en lånesökande vid ett kreditavtal är insatt i den egna ekonomiska situationen och själv kan bedöma sin återbetalningsförmåga. HD uttalar vidare att kreditgivarens försummelse att utföra en fullgod kreditprövning endast i undantagsfall kan föranleda att låntagaren blir fri från sin betalningsskyldighet för lånet och att det är upp till lånesökanden själv att avgöra vilket ekonomiskt utrymme som finns och vilka risker som är accepterbara.²³² En reglering som medger nedsättning av konsumentens återbetalning på grund av en bristfälligt utförd kreditprövning kan enligt propositionen även förväntas leda till ett större antal tvister.²³³

Utgångspunkten för den nya konsumentkreditlagen bör enligt propositionen även fortsatt vara att den som väljer att ingå ett kreditavtal sätter sig in i avtalets konsekvenser och överväger dess följder.²³⁴ Genom att kravet på kreditprövning enligt det nya lagförslaget även kommer att omfatta mindre krediter kommer kreditgivarna av snabbblån framledes stå under Konsumentverkets tillsyn.²³⁵ Förekomsten av Konsumentverkets tillsyn torde i sig innebära en viss självsanering bland kreditgivare av snabbblån och leda till en mer noggrann kreditprövning. Offentligrättsliga sanktionsmedel är enligt propositionen mer effektiva och lämpliga för att råda bot på de skuldsättningsproblem bland konsumenter som bristande kreditprövningar lett till.²³⁶ De offentligrättsliga sanktioner som idag finns att tillgripa för de allra flesta krediter har enligt propositionen fungerat väl. Genom att även mindre krediter omfattas av det nya lagförslaget kommer direktivets krav på effektiva, proportionerliga och avskräckande sanktioner således vara väl uppfyllt.²³⁷

²³¹ A st.

²³² Befrielse från betalningsskyldighet erkänns i så fall med grund i 36 § AvtL.

²³³ Prop 2009/10:242 s 57.

²³⁴ A prop s 56.

²³⁵ Se avsnitt 3.2.2.1 ovan.

²³⁶ Prop 2009/10:242 s 57, i propositionen används termen "näringsrättsliga" sanktionsmedel. Enligt min mening finns inget som tyder på att någon skillnad i sak avses.

²³⁷ A prop s 57.

5 Analys

5.1 Jämförelse mellan befintliga och förväntade effekter

Kreditprövning

Idag finns inget uttryckt krav på kreditprövning för kreditgivare som erbjuder snabblån. Att kreditgivaren skaffar sig en helhetsbild över konsumentens ekonomiska situation och därmed skapar sig en uppfattning om konsumentens grad av återbetalningsförmåga torde dock anses innefattas av nu gällande krav om god kreditgivningssed. Eftersom det i låneförhållanden är en grundförutsättning att lånade pengar ska återbetalas borde det ligga i kreditgivarens intresse att försäkra sig om att motparten faktiskt är kapabel att fullgöra avtalet. Snabblånemarknaden är ett bevis på att så inte är fallet. Genom att erbjuda en tillräcklig kvantitet av krediter med låga lånesummor kan kreditgivare av snabblån idag förlita sig till att majoriteten av konsumenterna klarar återbetalningen vilket möjliggör ett positivt resultat i rörelsen. De krediter som lyfts av konsumenter som inte klarar att fullgöra sina förpliktelser kan av kreditgivaren tas upp som kreditförluster vilka, likt försäkringsbranschens beräkningar, kan förbises genom att höga avgifter tas ut för majoriteten snabblån. Vad som skiljer sig mot upplägget av en försäkring är att kvar, efter oförmåga att betala tillbaka ett snabblån, står en skuldsatt individ med nedsatta möjligheter till arbete, bostad och andra kanske mer nödvändiga lån.

Så länge det inte finns ett intresse, ekonomiskt eller dylikt, från kreditgivarens sida att försäkra sig om att utlånade pengar återbetalas kan inte snabblånemarknaden självant förväntas förändras i konsumentskyddande riktning. Den föreslagna konsumentkreditlagen innebär dock, genom exempelvis krav på kreditprövning, informationsskyldighet och förklaringskyldighet, att konsumenten själv ges stärkta möjligheter att göra aktiva och korrekta val samt att kreditgivaren åläggs ett visst ansvar för konsumentens återbetalningsförmåga genom att ha bevisbördan för att en fullgod bedömning av konsumentens ekonomiska situation gjorts. Genom att krav på kreditprövning framledes föreslås omfatta även snabblån kommer fler konsumenter troligen nekas lån. En del av snabblånemarknadens starka tillväxt måste anses ligga i möjligheten att lyfta lån för konsumenter med tidigare betalningsanmärkningar. Dessa konsumenter kommer, om lagförslaget träder i kraft och kreditgivarna fullföljer sina förpliktelser, ha mycket begränsade möjligheter att bli beviljade krediter.

Den avsedda effekten med kravet om kreditprövning måste anses vara att konsumenter som saknar återbetalningsförmåga inte i framtiden ska beviljas lån. För att effekten ska uppnås krävs ett mått av enhetlighet om hur en fullgod kreditprövning ska utföras. I propositionen anges att kreditprövningen ska bygga på inhämtande av information från flera fristående databaser och på uppgifter från konsumenten själv. Genom att kreditgivaren åläggs ett dokumentationskrav om den utförda kreditprövningen kan kravet förväntas få den effekt som avses. De kreditgivare som inte fullföljer sin dokumentationsskyldighet och således inte kan påvisa att en lämplig kreditprövning gjorts av konsumenten, riskerar nämligen att bli ålagd någon av de sanktioner som ligger under aktuell tillsynsmyndighets befogenhet.²³⁸

Information vid marknadsföring

En stor del i överskuldssättningsproblematiken kring snabbblån ligger i det höga antalet oöverlagda kreditavtal som ingås. Enligt Kronofogdemyndigheten ingås idag många snabblåneavtal nattetid vilket försvårar för konsumenten att ställa olika krediter mot varandra och på så vis kunna fatta ett välgrundat beslut. Genom krav på kreditprövning men även genom en informationsskyldighet kommer utbetalningsprocessen att fördröjas. En konsument som i stundens ingivelse bestämmer sig för exempelvis ett internetköp, kommer inte kunna fullfölja köpet utan kontanta medel. Det sagda kan förväntas leda till att antalet impulsköp som är finansierade med snabbblån minskar. Samtidigt reduceras även konsumentens möjligheter till att själv planera och fördela den egna ekonomin vilket riskerar bidra till ett allmänt motverkande av konsumtion. En sådan utveckling torde i sig inte vare sig vara avsedd eller önskad av lagstiftaren. Tillsammans med effekten av en fördröjd utbetalningsprocess kan förslaget om en allmän ångerfrist för konsumentkrediter dock säkerligen inverka på graden av eftertanke bakom varje enskilt beslut om snabbblån.

Som marknaden för snabbblån ser ut idag är prissättningsstrategierna bland kreditgivare både varierande och många. Konsumenten förväntas ha tillräckliga kunskaper för att beräkna såväl den totala kostnaden för lånet då en effektiv ränta är angiven, som den effektiva räntan i de fall då endast totalkostnad för lånet anges. Utan sådana kunskaper är konsumentens möjligheter att jämföra olika krediter små och risk finns för att kreditavtal ingås som framstår som förmånligt men som i själva verket är högst opassande för den egna ekonomiska situationen. Samtidigt måste, såsom sällan sker i debatten kring snabbblån,

²³⁸ Den tillsynsmyndighet som här åsyftas är inte utpekad eftersom det råder viss oklarhet om huruvida Finansinspektionen eller Konsumentverket kommer vara ledande i rollen (Se avsnitt 5.1 Tillsyn).

konsumentens eget ansvar för den personliga ekonomin framhållas. Den möjlighet som varje enskild individ med egen rättshandlingsförmåga åtnjuter genom rådande avtalsfrihet får inte inskränkas i sådan utsträckning att konsumenten behandlas som en motpart utan eget omdöme. Bestämmelser som har till syfte att ytterligare stärka konsumentskyddet på konsumentkreditmarknaden måste således vara väl avvägda och inte lägga kreditgivarna till last för sådant beteende från konsumentens sida som inte är samstämmigt med sunt förnuft. Ett sådant alltför utvidgat konsumentskydd riskerar att leda till att konsumenten i slutändan framstår som en oönskad avtalsmotpart.

Genom att kreditgivare av snabbblån, efter införandet av den föreslagna lagen, omfattas av en informationsskyldighet vid marknadsföring rörande exempelvis lånets räntor och avgifter, uppnås ett utökat konsumentskydd. Konsumentskyddet, som i den här delen får anses vara välavvägt, ligger i konsumentens utökade möjligheter att ställa krediter mot varandra i jämförande syfte. Ett sådant erkännande kan förväntas förenkla valet av både kreditinstrument och kreditgivare samtidigt som kreditavtalets brister och nackdelar tydligare framgår. Tillsammans med den totala anpassning som kreditgivare av snabbblån står inför vid ett införande av en ny konsumentkreditlag, kan informationsskyldigheten dock förväntas leda till ökade kostnader för kreditgivarna. En oundviklig slutsats av att kreditgivarna åläggs förpliktelser, såväl i form av informationsskyldighet som i form av krav på kreditprövning, är att själva krediterna, snabbblånen, även blir dyrare för konsumenten. Efter snabbblånemarknadens frammarsch där ca 30 företag idag erbjuder snabbblån ligger det nära till hands att förmoda att konkurrensen är hård och att marginalerna på varje kredit är relativt små. En ökad konkurrens leder i normalfallet till låga priser för konsumenten vilket skulle motverkas av att kreditgivarna genom införandet av strängare regler tvingas förändra sin kreditgivning.

Förhandsinformation och förklaringskyldighet

Nära den informationsskyldighet som föreslås träda ikraft efter årsskiftet ligger kraven om förhandsinformation och förklaringskyldighet. Även dessa bestämmelser innehåller nya krav för kreditgivare som erbjuder snabbblån och i motsvarande mån är diskussionen om en fördröjd utbetalningsprocess applicerbar. Bestämmelserna utgör på samma sätt ett led i konsumentskyddet genom att skapa förutsättningar för att konsumenten ska kunna fatta väl övervägda beslut om snabbblån. Bestämmelserna om förhandsinformation och förklaringskyldighet har i lagförslaget getts utrymme i särskilda paragrafer. Tidigare har

motsvarande krav, framförallt förklaringskyldigheten, ansetts innefattats av god kreditgivningssed i 5 § nu gällande konsumentkreditlag. Någon större skillnad i sak kan därför rimligen inte förväntas efter ett införande av den nya konsumentkreditlagen. Genom att bestämmelsen om god kreditgivningssed i nu gällande konsumentkreditlag utvecklats till att innefatta ett alltför brett spektra av förhållningsregler för kreditgivare utan att uttryckligen ange dessa, finns dock en risk för rättsosäkerhet. De särskilda bestämmelserna utgör således ett uttryckt förtydligande av värde av det som tidigare ansetts innefattas av god kreditgivningssed.

Utgångspunkten för kravet på förhandsinformation och förklaringskyldighet i den nya konsumentkreditlagen är att samma krav bör gälla för alla typer av krediter. Denna grundförutsättning, som i stor utsträckning gäller för hela det nya lagförslaget, medför enligt regeringen att gränsdragningsproblem och snedvridning av konkurrens de olika kreditinstrumenten emellan undviks. I utgångsläget ter sig regeringens bedömning vara helt korrekt. Men är det ett önskvärt mål att uppnå att samma regler gäller för alla sorters krediter? De nu gällande undantagen för mindre krediter, rörande exempelvis kreditprövning och informationsskyldighet, motiverades vid införandet med att tillgängligheten av finansiering till konsumtion bör underlättas samt att de mindre krediterna ansågs bidra till överskuldssättning i liten utsträckning. Med facit i hand är det uppenbarligen så att även mindre krediter i mycket hög grad kan bidra till överskuldssättning. Argumentet att konsumtion bör underlättas och uppmuntras kvarstår dock. Att samma regler ska gälla för alla sorters krediter är en god grundtanke men kanske inte den praktiskt sett bästa lösningen. På kreditmarknaden är det av stor vikt att det finns snabb tillgång på kapital för lättare konsumtion medan större kreditbelopp bör genomgå en noggrannare hantering och prövning. De nya bestämmelserna utgör ett exempel på en situation där kreditmarknaden och vikten av praktisk funktionalitet har fått ge vika för konsumentens skyddsvärde.

En annan fråga som behöver besvaras är om informationsskyldigheten tillsammans med kravet på förhandsinformation och förklaringskyldighet kommer få den effekt som avses, nämligen att konsumenten erhåller ett bättre beslutsunderlag och därmed kan fatta ett i större utsträckning välöverlagt beslut. Att information görs tillgänglig är i konsumentens sammanhang inte samma sak som att informationen nyttjas. Oavsett krav på standardiserad form är det orimligt att förutsätta att genomsnittskonsumenten faktiskt läser igenom och tar till sig de finstilla avtalsvillkor som följer med ett kreditavtal.

Informationsskyldigheten kan således förväntas ha större inverkan på oöverlagda beslut om snabbblån genom att kravet föranleder en fördröjning av utbetalningsprocessen än vad densamma faktiskt inverkar på konsumentens grad av eftertanke.

Ångerrätten

I de fall där den förväntade effekten, att utbetalningsprocessen av snabbblånen fördröjs, inte är tillräcklig för att konsumenten ska kunna återta sin ansökan, föreslås i lagförslaget en allmän ångerfrist om 14 dagar. I nu gällande konsumentkreditlag finns ingen möjlighet för konsumenten att ångra ett ingånget kreditavtal såvida inte avtalet ingåtts på distans. För majoriteten av kreditinstrument innebär detta att en stor möjlighet öppnar sig för konsumenten varmed denne kan gå hem och begrunda sitt beslut i upp till 14 dagar för att sedan utan straffavgifter ångra sig. Den uppmärksamme läsaren inser dock snart att införandet av en allmän ångerrätt har liten inverkan på förhållandet kring snabbblån eftersom dessa idag nästan uteslutande ingås just på distans genom telefon eller via internet. Möjligheten att ångra ett ingånget snabbblån har således funnits sedan tidigare och någon större skillnad rörande konsumentens möjligheter att ångra sitt beslut kan därmed inte förväntas.

Ett svårlost problem uppstår kring återbetalningen av lånesumman och de räntor och avgifter som löpt fram till tidpunkten då ångerrätten utnyttjas. Så som lagförslaget lyder kommer det finnas möjligheter för missbruk av ångerrätten från låntagarens sida genom att ett lån till låg ränta och lång löptid ingås med intentionen att ångra lånet inom kort tid och på så vis komma åt kontanta medel billigt. Således finns en möjlighet för konsumenten att undvika den höga prissättning som snabbblån vanligen är förenade med. Risken för missbruk får dock anses till viss del vara ofrånkomlig. Kreditgivarens möjligheter att ta ut straffavgifter eller kostnader som inte överrensstämmer med löptiden fram till det att ångerrätten utnyttjas kommer att vara små efter ett införande av den föreslagna lagen.

Sanktioner för brott

Sanktionsmöjligheterna mot kreditgivare som inte bedriver snabbblåneverksamhet i enlighet med god kreditgivningssed, eller i enlighet med bestämmelserna i nu gällande konsumentkreditlag, är idag tämligen begränsade. Genom undantagen av mindre krediter från viktiga bestämmelser som informationsskyldighet och kreditprövning har kreditgivare av snabbblån kunnat penetrera marknaden utan att någon sanktionsmöjlighet funnits att

tillgå. Då nu gällande konsumentkreditlag sätts i förhållande till utvecklingen på marknaden för krediter, och framförallt utvecklingen av snabblån, är det tydligt att bestämmelserna i lagen kräver viss uppdatering. I synnerhet ter sig de omnämnda undantagen för mindre krediter, därmed innefattat snabblån, medföra oönskade effekter som inte avsetts vid dess införande. Att mindre krediter framledes föreslås omfattas av den nya lagen innebär att Konsumentverket erkänns tillsynsmöjligheter knutna till sanktioner och är därför välkommet.

Tillsyn

Den tillsynsmöjlighet som Konsumentverket erkänns i och med ett införande av den nya konsumentkreditlagen är ett nödvändigt måste som skulle införts långt tidigare. Genom slopandet av undantagen kan en genomgripande sanering av marknaden för snabblån förväntas. Eftersom kreditgivarna vid eventuell tillsyn kommer vara tvungna att påvisa kredittagarens betalningsduglighet är det rimligt att tro att en utökad noggrannhet kring kreditprövningen är att vänta. Att Konsumentverkets möjligheter till granskning har den effekten är inte otänkbart. Om antalet snabblån som beviljas vidare antas minska i motsvarande utsträckning kommer snabblåneverksamhet i framtiden att vara mindre lukrativ än situationen är idag. Vid en sådan hårdare reglerad marknad är det naturligt att antalet aktörer på marknaden minskar medan de som kvarstår växer för att fylla det tomrum som uppstår. Mindre antal aktörer innebär i regel minskad konkurrens vilket sannolikt kan påverka prisläget för konsumenter i negativ bemärkelse. De konsumentskyddande bestämmelser som föreslås införas den 1 januari 2011 kan således även leda till vissa ofördelaktiga konsekvenser för konsumenten.

Hur tillsynen av de nya bestämmelserna kommer att se ut framstår dock som tämligen oklart. Såväl Finansinspektionen som Konsumentverket själva verkar, av de remissyttranden som lämnats till lagförslaget att döma, osäkra över uppdelningen av tillsynen och den egna befogenheten. Missnöjet över otydliga instruktioner från lagstiftarens sida verkar dock ha funnits redan före förslaget om ny lag lades fram. Eftersom lagförslaget innebär utökade uppgifter i form av ytterligare en bransch som ska granskas (snabblånebranschen och övriga mindre krediter), verkar den förvirring som förelegat ha ökat. Det ligger således nära till hands att dela Kronofogdemyndighetens inställning att två myndigheter (Finansinspektionen och Konsumentverket), med delvis olika förutsättningar, regelverk och sanktionssystem, ska övervaka samma lagstiftning inte

är bra ur ett enhetlighetsperspektiv. Huruvida Finansinspektionen, som genom tillstånds- och tillsynsavgifter själva finansierar en kvalitativ tillsyn, eller Konsumentverket, som med sin erfarenhet av konsumentskyddande sammanhang agerar via domstolsförfarande, är mest lämpliga att utföra tillsynsuppgiften är en fråga i sig.

Internationella effekter

En annan risk med att snabblånen och mindre krediter föreslås omfattas av den nya lagen framkommer först då det svenska lagförslaget ses ur ett internationellt perspektiv. Genom undantag för krediter under 200 EUR omfattas snabblånen som känt inte av bestämmelserna i direktiv 2008/48 EG. Utan att det explicit framgår kan undantaget rimligen antas följa av en motsvarande bedömning som den som den svenska lagstiftaren gjorde vid införandet av nu gällande konsumentkreditlag, nämligen att underlätta finansiering av konsumtion då risken för överskuldssättning på grund av mindre krediter anses liten. Eftersom snabblånen på grund av olika omständigheter inte har haft samma framgångar i alla medlemsstater är erfarenheterna och negativa effekter möjligen inte kända i samma utsträckning. Detta har tillsynes medfört att undantag för mindre krediter fortfarande erkänns i direktivet och att det är upp till medlemsstaterna själva att införa ett sådant. Situationen är olycklig för svenskt vidkommande eftersom svenska företag genom den nya konsumentkreditlagen riskerar drabbas av hårdare krav rörande kreditverksamheten än motsvarande utländska företag. På marknaden för snabblån är kreditgivarens etableringsort mindre viktig eftersom den erbjudna produkten, snabblånen, vanligen erbjuds genom distansavtal via internet eller telefon. Således finns risk för att Sverige, genom de strängare krav som slopandet av undantagen för mindre krediter innebär, går miste om utländska kreditgivare som söker etableringsland. På samma sätt riskerar Sverige mista inhemska företag till utlandet då villkoren för den bedrivna kreditverksamheten blir alltmer orimliga i förhållande till den internationella konkurrensen. En sådan utflyttning av företag torde leda till både minskade skatteintäkter och mer svårigen mätbara effekter såsom minskade arbetstillfällen. Möjligen kan utflyttningen även leda till att den svenska marknaden, i takt med att ett ökat antal utländska företag kommer in, ytterligare öppnas upp för i utlandet mer vanligen förekommande kreditinstrument som den svenska lagstiftaren står oförberedd för. Det nordiska samarbetet kring regleringen av snabblån är en positiv utveckling som kan leda både till ett mer genomtänkt förhållningssätt från lagstiftarens sida och till en harmonisering av regler kring snabblån inom nordens.

Denna harmonisering kring snabblånen hade dock även varit önskvärt inom resterande delar av EU.

5.2 Effekternas motverkande av skuldsättningsproblematiken

Det sammanfattande intrycket av den föreslagna konsumentkreditlagen är att de nya bestämmelserna kommer medföra ett större ansvar för kreditgivaren i förhållandet gentemot konsument. Lagen utgör således en form av påtvingat samvete där kreditgivaren inte efter den 1 januari 2011 kan bevilja krediter utan hänsyn till följder och konsekvenser för konsumentens ekonomiska situation. Det sagda kan sannolikt komma att leda till att färre snabblån beviljas eftersom konsumenter med tidigare historik av betalningsanmärkningar kommer falla bort som potentiella kunder. En förutsättning för den sistnämnda effekten är dock att kredittagarna på marknaden för snabblån faktiskt rättar sig efter de bestämmelser som införs. Utan kreditgivarens egna ekonomiska intresse för att anpassa sig till nya regler krävs en utförlig tillsyn och uppföljning för att säkerställa denna effekt. I dagsläget verkar tillsynsfrågan, åtminstone uppdelningen av ansvaret för denna, vara något oklar vilket är oroväckande för snabblånemarknadens framtida utveckling. Avsaknaden av tillsyn över företag som erbjuder snabblån har det senaste åren varit en starkt bidragande orsak till att skuldsättningsproblematiken kunnat växa.

Utvecklingen av snabblånen har varit både kort och intensiv med en lavinartad ökning av antalet ansökningar om betalningsföreläggande under snabblånens första år. Alltför stora slutsatser bör däremot ännu inte dras av den minskning som 2010 års första hälft uppvisade. Anledningen till detta är att den allmänna konjunkturen spelar en viss roll i hur kreditmarknaden ser ut och utvecklas. Det är således inte möjligt att konstatera någon permanent förändring kring snabblånen vilken inte kan hänföras till den allmänna utvecklingen på kreditmarknaden. Att införandet av den nya lagen kommer ha viss inverkan på skuldsättningsproblematiken kring snabblån är dock ofrånkomligt. Tillsammans med en fortsatt positiv konjunkturutveckling kan den nya lagen innebära att antalet ansökningar om betalningsföreläggande hos kronofogdemyndigheten, och därmed även skuldsättningsproblematiken på området, minskar efter årsskiftet. Hur omfattande sådana effekter blir återstår dock att se.

De olika bestämmelserna i lagförslaget kan vidare förväntas ha olika stor effekt. Framförallt är det rimligt att tro att slopandet av undantaget från kreditprövning för mindre krediter kommer ha stor inverkan. Det är bristen på kreditprövning som hitintills har lett till att

kredittagare blivit överskuldssatta i dess rätta bemärkelse genom att krediter har beviljats även till konsumenter med tidigare betalningssvårigheter, ibland nära randen till personlig konkurs. Informationsplikten, förklaringskyldigheten och kravet på information vid marknadsföring är alla av betydelse i uppbyggnaden av ett utökat konsumentskydd på området. De effekter av de omnämnda bestämmelserna som kan förväntas ha störst inverkan för motverkandet av överskuldssättning utgörs rimligen av fördröjningen i utbetalningsprocessen och de utökade möjligheterna för konsumenten att fatta ett välöverlagt beslut. Begränsningar i tillgängligheten av kontanta medel är en faktor som påverkar konsumenters val att ta lån och kan sannolikt resultera i att färre konsumenter hamnar i betalningssvårigheter. Den fördröjda utbetalningsprocessen som följer med krav på förhandsinformation och kreditprövning får dock anses vara tillräcklig för att skydda konsumenten. Förslaget om utbetalningsstopp nattetid motsvarande Finlands val att hantera frågan får anses vara för långtgående och tendera till att inkräkta på avtalsfriheten samtidigt som det medför praktiska komplikationer vid gränsöverskridande internethandel.

Kravet på angivande av den effektiva räntan vid marknadsföring av varje kredit kan sannolikt förväntas leda till en större prismedvetenhet hos konsumenter. En naturlig följd av en sådan utveckling är att priserna för snabblån pressas ned allteftersom möjligheterna för konsumenter att jämföra kostnaderna för olika krediter ökar. Om införandet av krav på den effektiva räntan även medför att fler konsumenter inser att lånen faktiskt är för dyra för den egna ekonomin, skulle antalet konsumenter med betalningssvårigheter minska. Genom att lagförslaget innebär att undantaget från krav på effektiv ränta för mindre krediter slopas, kan de omtalade effekterna bli ett faktum samtidigt som det utökade kravet får anses vara ett förhållandevis litet angrepp i snabblåneföretagens möjligheter att bedriva sin verksamhet effektivt.

Att graden av eftertänksamhet hos konsumenten skulle öka i och med tillgången på information står dock inte klart. Informationskraven för marknadsföringen av krediter innebär däremot att konsumenten ges möjligheter att ställa krediter mot varandra vilket i större utsträckning måste antas leda till att det mest fördelaktiga snabblånet ingås. Därigenom inte sagt att snabblånet i varje enskild situation är en bra lösning på konsumentens ekonomiska situation. Några av bestämmelserna i den föreslagna lagen har mycket liten eller ingen inverkan alls på motverkandet av den skuldsättningsproblematik som föreligger. Däribland kan den allmänna ängerrätten omnämnas vilken redan sedan tidigare förelegat vid snabblån genom lånets karaktär av distansavtal. Den möjlighet som

konsumenten har att ångra ett ingånget avtal om snabbblån inom 14 dagar har historiskt sett inte varit nog för att stävja utvecklingen av att antalet skuldsatta individer ökar. Inte heller kan införandet av den nya lagen förväntas innebära någon sådan utveckling.

Mycket av de nya bestämmelserna har tidigare ansetts innefattas av bestämmelsen om god kreditgivningssed. Skillnaden kanske ter sig liten men att flera av bestämmelserna nu föreslås vara uttryckta i särskilda paragrafer är av stort värde för den praktiska tillämpningen av dessa och således också för rättssäkerheten. Att den praktiska tillämpningen av bestämmelserna underlättas gör att tillsynsmyndigheter kan utföra ett bättre och mer effektivt arbete. En ökad rättssäkerhet leder till att kreditgivare som erbjuder snabbblån lättare kan överväga nackdelar och fördelar med den bedrivna verksamheten och därmed beräkna om denna även framledes kan förväntas vara lönsam. Tillsammans leder de föreslagna bestämmelserna till en tydlighet rörande förhållningsregler på marknaden både för kreditgivare och för konsument. Därmed ökar möjligheterna för konsumenten att i valet av kreditgivare fatta ett riktigt beslut vilket uppmuntrar till att bedriva kreditverksamhet på ett tillbörligt vis. I förlängningen kan detta innebära en viss sanering som innebär att skuldsättningsproblematiken på marknaden för snabbblån motverkas.

Förslaget om en ny konsumentkreditlag innebär även vissa följder som indirekt motverkar skuldsättningsproblematiken kring snabbblån. En sådan är att marknaden blir mindre lukrativ eller mer eller mindre olönsam för svenska företag. Genom att bortse från att tanken med snabb tillgång på finansiering av konsumtion är god finns det även en risk för att marknaden för snabbblån dör ut, kanske för att ersättas av andra kreditinstrument. Följden att svenska företag flyttar utomlands för att undgå Sveriges hårda reglering eller minskad konkurrens genom färre stora aktörer utgör tänkbara men minst sagt olyckliga konsekvenser av detta. Att samma regler vidare föreslås gälla för alla krediter erbjudna till konsumenter som ett led i tillförsäkrandet av konkurrensneutralitet, innebär ett problem eftersom snabbblånen ger en viss chans till människor med tidigare betalningsanmärkning som den nya lagen inte erbjuder. Marknaden för snabbblån är också tämligen ung och det är därför ännu vanskligt att uttala sig om den tillväxtpotential och framtida konsumentnytta som denna kan medföra.

5.3 Slutsats

Genom krav på informationsskyldighet vid marknadsföring, krav på förhandsinformation och angivande av den effektiva räntan ger de nya bestämmelserna konsumenten ökade möjligheter att jämföra olika krediter och därmed göra aktiva och korrekta val. Slopandet av undantagen för mindre krediter medför med största sannolikhet att utbetalningsprocessen för snabblån fördröjs och att fler konsumenter med otillräcklig betalningsduglighet kommer nekas lån. Delar av den nya lagen, exempelvis införandet av en allmän ångerrätt och förklaringskyldighet, kan rimligen förväntas ha liten inverkan på skuldsättningsproblematiken. Bestämmelserna utgör dock ett viktigt förtydligande och tillsammans med övriga införda regler medför de den avgörande skillnaden att tillsyn av snabblåneföretagen kan bedrivas med en sanering av otillbörligt bedrivna utlåningsverksamheter som följd. Med de nu explicit uttryckta bestämmelser som tidigare ansetts innefattas av god kreditgivningssed, ökar även rättsäkerheten. Den sammanfattande bedömning, som ovan analys av området ger, är således att skuldsättningsproblematiken på marknaden för snabblån genom lagförslaget motverkas. Införandet av motsvarande regler för samtliga kreditinstrument gör dock att kostnaderna för kreditgivare av snabblån ökar och att den svenska snabblånemarknaden blir mindre lukrativ. Följderna av detta, såsom minskad konkurrens med färre stora aktörer, ökade priser för konsumenten och utlandsflytt av svenska företag, utgör den nya lagens oönskade baksida.

6 Reflektioner

Ett särskilt problem som uppstått genom förekomsten av snabblån och andra mindre krediter under bagatellkreditundantaget i KKrL är det ökade antalet bedrägerier. Genom att snabblånen vanligen ingås via telefon alternativt internet är avtalsmotparten rent faktiskt okänd för kreditgivaren. Företag som erbjuder snabblån måste istället lita till de uppgifter om personnummer och konto för utbetalning som kredittagaren uppger eller som kan hämtas från mobiloperatören. De bedrägerier som blivit allt vanligare har utförts genom att kredittagaren utger sig för att vara någon annan, genom att registrera ett kontantkort för mobil i annans namn, eller genom att ange felaktig personinformation direkt till kreditgivaren. Granskningen av angivna personuppgifter vid köp av kontantkort för mobil är idag mycket begränsad eftersom inget varaktigt abonnemangsavtal är för handen. Även kreditgivarnas möjligheter att försäkra sig om avtalsmotpartens identitet är små. Möjligheten att jämföra uppgivet personnummer mot innehavaren av kontot för utbetalning faller genom att bankerna håller hårt på sekretessen kring sina kunder och vägrar lämna ut information som kan övertyga kreditgivarna om att pengar betalas ut till rätt person. I dagstidningarna rapporteras om enskilda personer som satt bedrägeriet i system och därmed lurat kreditgivare och utvalda personer på hundratusentals kronor. Ingenstans i propositionen till den nya konsumentkreditlagen nämns detta problem. Inte heller innebär lagförslaget nödvändigtvis någon förändring av situationen. De utökade kraven på kreditprövning innebär visserligen att kredittagarens ekonomiska förhållanden närmare granskas före utbetalning. Men sker den kontakten via kontaktuppgifter som bedragaren anger kommer ingen förändring uppnås. I det fall en kreditupplysning görs och meddelande om denna skickas hem till folkbokföringsadressen för den utsatte, kan bedrägeriet förhindras till viss del. En förutsättning för detta är dock att den utsatte reagerar på kreditupplysningen och skyndsamt kontaktar kreditgivaren samt att kreditgivaren dröjer med utbetalning av lånet tills en tillbörlig reaktionstid löpt ut. Under sådana förhållanden mister snabblånet sitt karaktäristiska drag av att vara ett snabbt sätt att erhålla kapital för konsumtion och frågan är om låneformen då inte förlorar sin attraktivitet.

Källor

Offentligt tryck

EU-rätt

Konsoliderad version av Fördraget om Europeiska Unionens Funktionsrätt (FEUF).

EUROPAPARLAMENTETS OCH RÅDETS DIREKTIV 2008/48/EG av den 23 april 2008 om konsumentkreditavtal och om upphävande av rådets direktiv 87/102/EEG.

RÅDETS DIREKTIV av den 22 december 1986 om tillnärmning av medlemsstaternas lagar och andra författningar om konsumentkrediter (87/102/EEG).

Författningar

Marknadsföringslag (2008:486).

Lag (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse.

Lag (1996:1006) om anmälningsplikt avseende viss finansiell verksamhet.

Konsumentkreditlag (1992:830).

Lag (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område.

Förarbeten

Prop 2009/10:242 Ny konsumentkreditlag.

Prop 2002/03:139 Reformerade regler för bank- och finansieringsrörelse.

Prop 1991/92:83 om ny konsumentkreditlag.

Övrigt

Departementsserien, Ds 2009:67. Ny konsumentkreditlag.

Finansdepartementet, Fi2005/1958 Konsumentskyddet inom det finansiella området.

Finansinspektionen, Rapport 2009:10 - Konsumentskyddet på finansmarknaden Dnr. 09-1321.

Konsumentverket, Rapport 2008:01, Analys av utvecklingen inom konsumentområdet - Redovisning av ett regeringsuppdrag.

Konsumentverkets författningssamling, KOVFS 2004:6 Konsumentverkets allmänna råd om konsumentkrediter.

Kronofogdemyndigheten, Faktasammanställning SMS-lån, helåret 2009.

Kronofogdemyndigheten, KFM Rapport 2007:2 SMS-lån - En kartläggning av unga vuxnas erfarenheter.

Kronofogdemyndigheten, Drastisk minskning av obetalda SMS-lån - Analys av statistik från Kronofogden för första halvåret 2010

Tillväxtverket, Rapport 0059 Näringslivets administrativa kostnader för finansområdet - Uppdatering 2009 samt prognos under och efter 2010.

Litteratur

Bibliografi

Eriksson, A, Lambertz, G, Konsumentkrediter: kommentar till 1992 års konsumentkreditlag, 1:a uppl., Publica 1993.

Lennander, G, Kredit och säkerhet: lärobok i krediträtt 9:e uppl., Iustus 2006.

Wallin-Norman, K, Krediträttens grunder 4:e uppl., Liber ekonomi 2003.

Jensen, U, Rylander, S, Lindblom P.H., Att skriva juridik 4:e uppl., Iustus 2006.

Ingvarsson, T, Lån i telefon - dags att reglera?, JT 2009/10 s 384-394.

Martinsson, C, Lån i telefon - dags att hantera det vi har?, SvJT 2010 s 245-250.

Övrigt

Finansinspektionen, Yttrande över departementspromemorian Ny konsumentkreditlag (Ds 2009:67) FI Dnr 09-12540.

Konsumentverket, Yttrande över departementspromemorian Ny konsumentkreditlag (Ds 2009:67) Dnr 2009/1691.

Kronofogdemyndigheten, Yttrande över förslag på ny konsumentkreditlag Dnr 801 37233 09/112.

Svenskt Inkasso – Remissvar över departementspromemorian Ny konsumentkreditlag (Ds 2009:67).

<http://www.svenskinkasso.se/Remissvarpdf%20ny%20kons%20kr%20lag.pdf>

Sveriges Konsumenter - Att kränga krediter till utsatta – en studie om snabbån av Sveriges Konsumenter, 2009.

<http://www.sverigeskonsumenter.se/Documents/Rapporter/Att%20kr%C3%A4nga%20krediter%20till%20utsatta%20Sv%20Kons%20slutvers.pdf>

Sveriges Konsumenter - Remissyttrande Ds 2009:67 Ny Konsumentkreditlag.

http://www.sverigeskonsumenter.se/Documents/Remisser/Remisser%202010/Remissvar_Konsumentkreditlagen_Jan10.pdf

Internetkällor

<http://www.sweden.gov.se/sb/d/2388/a/698488>

Läst 2010-09-14, publicerad av socialdepartementet 2006-09-22, uppdaterad 2010-02-17.

<http://www.expressen.se/Nyheter/1.1684646/heidi-ett-offer-for-snabba-lan>

Läst 2010-12-01, publicerad av Expressen 2009-08-27, David Baas, uppdaterad 2010-08-28, ansvarig utgivare Per-Anders Broberg.

<http://www.kronofogden.se/nyheterpressrum/presstjanst/pressmeddelanden/2010/pressmeddelanden/drastiskminskningavobetaldasmslan.5.1a098b721295c544e1f800011993.html>

Läst 2010-12-01, publicerad av Kronofogdemyndigheten 2010-09-01, uppdaterad 2010-09-01, pressansvarig Åke Lundholm.

<http://www.Konsumentverket.se/Nyheter/Pressmeddelanden/Pressmeddelanden-2008/Nordisk-satsning-mot-problemen-med-sms-lan/>

Läst 2010-12-01, publicerad av Kronofogdemyndigheten 2008-03-25, uppdaterad 2008-08-03, presschef Hans Lundin.

<http://www.sweden.gov.se/sb/d/11382/a/137406>

Läst 2010-12-01, publicerad av justitiedepartementet 2009-12-21, uppdaterad 2010-08-10.

SEB- Delårsrapport januari-september 2010.

<http://hugin.info/1208/R/1456346/396310.pdf>

Swedbank – Delårsrapport januari-september 2010.

http://www.swedbank.se/idc/groups/public/@i/@sbg/@gs/@ir/documents/financial/cid_164886.pdf

Handelsbanken – Delårsrapport januari-september 2010.

[http://handelsbanken.se/shb/inet/icentsv.nsf/vlookuppics/investor_relations_hb_q3_10_sv_rapport/\\$file/hbq310sv_rapport.pdf](http://handelsbanken.se/shb/inet/icentsv.nsf/vlookuppics/investor_relations_hb_q3_10_sv_rapport/$file/hbq310sv_rapport.pdf)

Praxis

Högsta domstolen

NJA 1996 s 3 (s 40 ovan).

NJA 1999 s 394 (s 40 ovan).

Marknadsdomstolen

MD 2009:34 KO mot Ferratum Sweden AB (s 15 ovan).

MD 2008:3 KO mot Mobillån Sverige AB (s 16 ovan).

MD 2007:17 KO mot Mobillån Sverige AB (s 16-17 ovan).